

Forord

Temaet for denne oppgaven er samhandlingen mellom ungdom og ansatte i barnevernet. Formålet har vært å belyse hva som skal til for at ungdommene skal oppleve mening og støtte med denne samhandlingen på veien mot å mestre egen hverdag. Media og forskning gir ikke alltid et positivt bilde av hvordan barnevernet fungerer, men i dette prosjektet har det vært viktig å få fram hva som skal til for at samhandlingen skal oppleves som positiv for ungdommene. En hypotese har vært at opplevelse av selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet er viktige for at samarbeidet skal lykkes.

Arbeidet med oppgaven har vært krevende og lærerikt. Noen dager har det gått som en lek, mens andre dager har tankene kvernet og kvernet uten at det har blitt ord på papiret av det. Jeg har gjort meg mange refleksjoner og har fått bryne meg på spørsmål som dukket opp underveis.

Jeg har vært så heldig å få snakke med både ungdommer og ansatte ved en barnevernsinstitusjon. De har åpnet dørene for meg og latt meg få innblikk i deres hverdag og deres tanker rundt temaet. Det er jeg utrolig takknemlig for. Uten deres åpenhjertighet hadde ikke oppgaven blitt noe av. Derfor sender jeg en stor takk til alle informantene mine. Dere har gitt meg mye å gruble, reflektere og glede meg over gjennom deres fortellinger.

Jeg vil også rette en takk til min veileder i dette prosjektet som har gitt meg gode tips, nye tankesnorer og vært tilgjengelig når jeg har trengt det. Uten en å kunne spørre og diskutere med stiller man svakt.

Min familie og mine venner hjemme fortjener en stor takk for å ha vist stor interesse og hørt meg ut på både gode og dårligere dager. Samtidig har dere gitt meg etterlengtede pauser når jeg har vært hjemme på besøk, og det har vært godt.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke mine medstudenter. Jeg har kunnet blåse ut, klage, spørre, diskutere og le sammen med dere hele veien. Dere har vært gull verdt på denne ferden.

Trondheim, juni 2011

Beathe Broderstad

Sammendrag

Barnevernet er et stort apparat som har som hovedmål å være en støtte for barn og unge som trenger det. Dette prosjektet fokuserer på ungdommer i barnevernet og hvordan de kan få hjelp til å mestre egen hverdag. Enheten som undersøkes i prosjektet er en liten barnevernsinstitusjon for ungdom i Trøndelag. Både ungdommer og ansatte har fortalt sine historier om hvordan samhandlingen mellom ungdom og voksne i barnevernet kan oppleves som en ressurs i ungdommenes selvstendighetsarbeid. En hypotese er at behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet må dekkes for at ungdommene skal oppleve samhandlingen som en støtte. Dette er forankret teoretisk i Deci og Ryans teori om selvbestemmelse, og denne teorien er det som prøves ut i dette prosjektet.

Selvbestemmelsesteorien er en vid og generell teori med stort bruksområde i det den hevder å være universell. På mange måter viste det seg også teorien stemte godt når ble prøvet ut i forhold til ungdommenes og de ansattes fortellinger og meninger. Samtidig peker informantene i studien på mange viktige faktorer som teorien ikke fokuserer på. I den forstand nyanseres og utdypes teorien sett i lys av informantenes oppfatninger. Teorien kan brukes som en innfallsport til å nærme seg motivasjon og psykologisk utvikling, men i de fleste tilfeller kan det argumenteres for at innholdet i begrepene selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet må sees i lys av den aktuelle konteksten og annen teori på området. Dette viste seg altså å være tilfelle i denne undersøkelsen. Selv om teorien hevder å være universell påpekes det av Deci og Ryan selv at behovene kan dekkes på mange forskjellige måter avhengig av kontekst. Denne studien forsøker å belyse i hvilken grad, og hvordan, behovene kan dekkes for ungdom som forsøker å mestre egen hverdag med hjelp fra barnevernet.

Innhold

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON	1
1.1. Innledning.....	1
1.2. Barnevern i Norge i dag.....	3
1.3. Barnets beste.....	3
1.4. Oppbygning av oppgaven videre	4
KAPITTEL 2: TEORETISK FORANKRING	5
2.1. Fra ungdom til voksen	5
2.2. Teorien om selvbestemmelse	6
2.3. Autonom atferd.....	8
2.4. Kompetent aktør i egen hverdag.....	9
2.5. Relasjoner.....	11
2.6. Oppsummering.....	12
KAPITTEL 3: METODISK TILNÆRMING	14
3.1. Kvalitative metoder	14
3.2. Kasusstudier	15
3.3. Utvalg.....	16
3.4. Innpass.....	17
3.5. Datainnsamling.....	18
3.6. Kategorisering.....	22
3.7. Forskerrollen og relasjonen med informantene	22
3.8. Undersøkelsens kvalitet	23
3.9. Informantenes anonymitet og andre rettigheter.....	26
KAPITTEL 4: ANALYSE	28
4.1. Innsamling av informasjon	28
4.2. Beskrivelse av institusjonen	28
4.3. Observasjonene.....	29
4.4. Opplevelse av behovet for tilhørighet.....	30
4.4.1. Oppsummering.....	35
4.5. Opplevelse av behovet for kompetanse	35
4.5.1. Oppsummering.....	37
4.6. Opplevelse av behovet for selvbestemmelse.....	38
4.6.1. Oppsummering.....	41
KAPITTEL 5: TEORI OG EMPIRI.....	42

5.1. Det universelle ved teorien om selvbestemmelse	42
5.2. Viktigheten av de gode relasjonene til voksne.....	42
5.3. Viktigheten av å mestre.....	43
5.4. Viktigheten av å ha kontroll over eget liv.....	45
5.5. Selvbestemmelsesteoriens forklaringskraft	47
KAPITTEL 6: AVSLUTNING	49
6.1. Refleksjon og etterpåklokskap	49
LITTERATURLISTE.....	51

Vedlegg:

- 1: Intervjuguide, miljøterapeuter
- 2: Intervjuguide, ungdommer
- 3: Skjema fra NSD

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON

1.1. Innledning

Å være ungdom er ikke alltid like enkelt. Det er en fase der en står mellom det å være barn og det å være voksen. Normer og rolleforventninger kan ofte sprike og være vanskelig å kombinere, kanskje til og med umulig på samme tid. Ungdomstida er en tid for utprøving og testing av grenser, identitetsskaping og selvstendighetsutvikling. Det er også ofte en tid med mye forvirring og usikkerhet. Ungdom under omsorg av barnevernet har ikke alltid det samme stabile nettverket rundt seg som mange andre ungdommer har. Kanskje har de flyttet mye rundt, knyttet og revet over bånd til ulike personer og opplevd å ikke ha kontroll over egen situasjon. Dette kan gjøre sitt til at usikkerhet rundt egen rolle og egen person oppstår. Det å knytte tillitsfulle relasjoner med andre kan også oppleves vanskelig, i tillegg til at motet til å prøve og å feile, som jo er en del av det å utvikle selvstendighet, svinner hen om en ikke har et "sikkerhetsnett" som kan fange en opp om ting går galt. Storø (2001) skriver at utsatt ungdom ofte mangler den gode dialogen med voksenpersoner og at ungdommenes dårlige erfaringer med voksne kan skape mistillit til alle voksenpersoner de møter. Dette kan i høy grad gjelde mange barnevernsungdommer som kanskje har opplevd utrygge relasjoner med voksne.

Mange barnevernsbarn klarer seg relativt dårlig i voksen alder sammenlignet med barn som ikke har vært under omsorg av barnevernet. Clausen og Kristofersen (2008) påpeker i sin studie "Barneverns klienter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie" at barnevernsbarn ofte kommer dårlig ut når det gjelder psykisk helse og utdanningsnivå. Dette støttes opp av flere ulike forskningsprosjekter utført i forskjellige land. Samtidig er det slik at en del av barnevernsbarna klarer seg veldig godt, tross alt. Denne oppgaven skal dreie seg om hvordan tiden under omsorg av barnevernet kan oppleves som en god og meningsfull hjelp på vei til å bli voksen. Fokuset vil ligge på hva som skal til for at samarbeidet mellom ansatte i barnevernet og barnevernsungdom skal fungere og hvordan dette samarbeidet kan medvirke til at ungdommene utvikler selvstendighet og blir i stand til å mestre egen hverdag. Thrana (2008) skriver at noe av det som er viktigst for ungdom i barnevernet er å bli hørt og forstått, og å få fortelle sin historie og vise hvem de er på godt og vondt. Ungdommene vil bli snakket med, ikke til eller om, og de mener at det å få være med på å bestemme over sin egen hverdag og ha kontroll over sin egen situasjon er viktig. I 2003 ble FNs barnekonvensjon innlemmet i

norsk lov, noe som i følge Thrana (2008) nettopp gir et økt fokus på barn og unges rettigheter og muligheter til å delta og medvirke på ulike områder. Konvensjonen har fire hovedpunkter, nemlig at barn har rett til liv og helse, barn har rett til skolegang og utvikling, barn har rett til deltakelse og innflytelse og barn har rett til omsorg og beskyttelse (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011). Dette viser, i hvert fall på papiret, at et fokus på barn og unge som selvstendige aktører med tilhørende rettigheter er til stede, og er ment å fungere som et ledende prinsipp i arbeid med ungdommer og barn.

Dette masterprosjektet har som formål å belyse hvordan barnevernsungdom kan få den støtten de trenger gjennom tilrettelegging for utvikling av selvstendighet på veien mot voksenlivet i samarbeid med ansatte i barnevernet.

Problemstillingen for dette prosjektet er som følger:

Hvordan kan samhandlingen mellom ansatte i barnevernet og barnevernsungdom, sett i lys av Deci og Ryans teori om selvbestemmelse, være en støtte på ungdommenes vei mot selvstendighet og mestring av egen hverdag?

Teorien om selvbestemmelse hevder at behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet må dekkes for at mennesker skal oppleve en positiv og tilfredsstillende utvikling (Deci & Ryan, 2000). Interessant for denne problemformuleringen er dermed å undersøke hvilke faktorer som gjør at samarbeidet mellom barnevernsungdom og ansatte i barnevernet kan påvirke ungdommenes utvikling av selvstendighet og mestring av egen hverdag i positiv retning. Det at ungdommene opplever en viss grad av selvbestemmelse kan tenkes å være svært viktig i arbeidet med å utvikle ansvarlighet og selvstendighet. Samtidig er det av interesse å se på relasjonene mellom de ansatte i barnevernet og ungdommene, da slike relasjoner i stor grad kan tenkes å påvirke ungdommenes situasjon. Til slutt vil også ungdommenes opplevelse av mestring være en faktor det er viktig å undersøke. Hypotesen i dette prosjektet blir altså:

For at ungdommene skal oppleve samhandlingen med ansatte i barnevernet som en støtte når de skal utvikle selvstendighet til å mestre egen hverdag, så må de oppleve muligheten til selvbestemmelse når det gjelder egen hverdag og livssituasjon, i tillegg til å få dekket behovene for kompetanse og tilhørighet.

1.2. Barnevern i Norge i dag

Barnevernet i Norge er et apparat som skal yte støtte- og hjelpetiltak til barn og unge som har behov for det. Det finnes mange ulike tiltak som varierer i varighet og grad av involvering fra barnevernets side. Både kommune og stat har ansvar og oppgaver på barnevernsområdet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010), men de primære oppgavene er plassert på kommunalt nivå (Lichtwark & Clifford, 2010). I følge § 1-1 i Lov om barneverntjenester av 1992 (barnevernloven) skal barnevernet sikre at barn og unge får tilstrekkelig hjelp og omsorg om de lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, samt bidra til at barn og unge kan vokse opp under trygge vilkår. Det fremgår også av loven at tiltak skal gjøres i samsvar med barnets beste (Barnevernloven av 1992, § 4-1). I tillegg skal alle barn over syv år, eller yngre barn som kan ta eget standpunkt, informeres og få mulighet til å uttale seg i egen sak fordi barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet (Barnevernloven av 1992, § 6-3). I utgangspunktet ligger ansvaret for barn og unge på foreldrene, og foreldre anses for å være en svært viktig ressurs for barna sine. Derfor er det et politisk uttalt ønske at barnevernet i størst mulig grad skal fungere som en støtte til familier som trenger det. I noen tilfeller er det allikevel slik at barn eller unge ikke kan bo hjemme med sine foreldre, og da kan barn plasseres under omsorg utenfor hjemmet, enten i fosterhjem eller på institusjon. Dette kommer fram av St.meld. nr. 40 (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2001-2002). Kort oppsummert skal altså barnevernet i første omgang opptre som en hjelpende hånd for familier som har behov for det og, om nødvendig, overta omsorgen for de mest utsatte barna, ta avgjørelser som er til barnets beste, og gi barn og unge muligheten til å medvirke i egen sak. Det siste tiåret har antall barn som har mottatt tiltak fra barnevernet økt hvert eneste år. I 2009 mottok nesten 46 500 barn og unge tiltak fra barnevernet, noe som er en økning på 5,3 % i forhold til 2008 (Statistisk sentralbyrå, 2010a). Samlet antall institusjonsplasser ved utgangen av 2009 var 1868 (Bufetat, 2010), og antall unge mellom 13 og 22 år som i 2009 bodde på barnevernsinstitusjon var i overkant av 1200 (Statistisk sentralbyrå, 2010b).

1.3. Barnets beste

Som nevnt ovenfor er det nedfelt i Lov om barneverntjenester av 1992 (§ 4-1) at det er barnets eller ungdommens beste som skal ligge til grunn for de avgjørelser som tas i barnevernet. Hva som til enhver tid er til det beste for et barn eller en ungdom vil ofte være et tema for

diskusjon, avhengig av hvilke briller man har på eller hvilket ståsted man har. Allikevel er det nedfelt som et ledende prinsipp at barn og unge skal behandles som aktive aktører i eget liv og ha rett til innflytelse over egen hverdag. Det må også antas at barn og unge ofte har mange og gode tanker om hva som er til sitt eget beste i forskjellige situasjoner, og derfor bør oppfattes som de viktigste stemmene når det skal tas avgjørelser som direkte eller indirekte påvirker deres liv. I dagens vestlige samfunn er mye av tankegangen rundt offentlig forvaltning preget av ideen om brukermedvirkning. Det offentlige skal yte tjenester til brukerne av tiltakene på en slik måte at det er brukernes frihet og ansvar som står i fokus. Også barnevernet i Norge i dag er preget av en slik nyliberalistisk tankegang (Lichtwark & Clifford, 2010). Sett i lys av dette vil dette prosjektet forsøke å belyse på hvilken måte ungdom i barnevernet kan få best mulig støtte på veien mot en selvstendig hverdag. I fokus står ungdommenes muligheter til positiv psykologisk utvikling, og dette er forankret teoretisk i Deci og Ryans teori om selvbestemmelse. Oppgaven vil altså søke å belyse hvilken betydning elementene i teorien om selvbestemmelse har for ungdommer i barnevernet og eventuelt på hvilken måte.

1.4. Oppbygning av oppgaven videre

Kapittel 2 vil tar for seg den teoretiske forankringen for oppgaven. Her er det særlig fokus på selvbestemmelse og muligheter til å påvirke egen situasjon, viktigheten av stabile relasjoner og opplevelse av kompetanse. Kapittel 3 redegjør for valg av metodisk tilnærming og tar opp aktuell litteratur rundt emnet. Det blir gitt en beskrivelse av prosessen fra start til slutt, og etiske refleksjoner vil være en viktig del av kapittelet. Kapittel 4 og 5 er analysedelen av oppgaven. Her blir datamaterialet analysert og de teoretiske tilnærmingene drøftes i lys av materiale fra observasjoner og intervjuer. Det siste kapittelet, kapittel 6, er en avrunding av oppgaven der en oppsummering av prosjektet er på sin plass og erfaringer fra prosjektet blir trukket fram. Refleksjoner rundt mulige konklusjoner tas opp og spørsmål for videre forskning blir tatt opp.

KAPITTEL 2: TEORETISK FORANKRING

2.1. Fra ungdom til voksen

Mange faktorer kan spille inn i forhold til hvorvidt overgangen til voksenlivet blir god eller ikke for barnevernsungdom. Denne overgangen trenger ikke være noe mer vanskelig for barnevernsungdom enn for annen ungdom. Samtidig viser det seg at barnevernsungdom har et mindre nettverk å støtte seg til enn mange andre ungdommer, og at overgangen til voksenlivet kommer mer brått på (Stein, 2008). I lys av dette er det interessant å se på hva som faktisk kan være med på å påvirke overgangen til voksenlivet i positiv retning. Mye forskning viser at tilknytning til og en god relasjon til en stabil voksenperson er viktig i en slik periode og fungerer som en beskyttende faktor for ungdommene (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Storø, 2001). Bakketeig og Backe-Hansen (2008) påpeker at opphold på en barnevernsinstitusjon kan være med på å hemme eller begrense utvikling av ulike ferdigheter (kompetanse) som er viktige i prosessen med å mestre egen hverdag. Trygge relasjoner til betydningsfulle voksne og opplevelse av kompetanse og mestring kan på denne måten anses som viktige faktorer for at ungdommene skal lykkes i selvstendighetsarbeidet. Thrana (2008) viser i tillegg gjennom sine undersøkelser at det å bli hørt, være en del av beslutningsprosesser og ha kontroll over egen situasjon er essensielt for barnevernsungdom. Dette støttes opp av uttalelser fra unge selv som har mye erfaring fra barnevernsinstitusjoner, og som gjennom prosjektet "Barnevernsproffene" kommer med sine tanker rundt det å være barnevernsungdom. Barnevernsproffene består av ungdommer mellom 14 og 19 år fra ulike deler av landet. De har blitt invitert til å dele av sin erfaring med barnevernet og komme med råd om hvordan ting kan gjøres bedre. Resultatene fra prosjektet ble presentert for norske barnevernsmyndigheter på våraparten 2009. Her nevnes det blant annet at det å ha voksne rundt seg som vil bli kjent med ungdommene som individer, ikke som et "tilfelle", og som ønsker å ta ungdommenes egne meninger og forslag på alvor, er svært viktig. Også de voksnes evne til å utvise omsorg og å bry seg oppleves som en viktig faktor for å skape gode, trygge relasjoner og dermed være en støtte på veien mot selvstendighet for ungdommene (Sanner & Sjøløkken, 2009). Sett i lys av dette tar dette prosjektet et teoretisk utgangspunkt i Deci og Ryans teori om selvbestemmelse eller autonom atferd. Tanken bak teorien er at den psykologiske utviklingen til mennesker avhenger av i hvilken grad behovet for autonomi, kompetanse og tilhørighet tilfredsstilles. Dekkes ikke disse behovene vil individet ofte prøve å erstatte dem på ulike måter med prosesser som kan være svært defensive, selvbeskyttende og lite utviklende (Deci & Ryan, 2000). Når ungdommer skal utvikle selvstendighet og lære å stå

på egne ben, må defensive og selvbeskyttende strategier anses for å være hemmende. Derfor kan det argumenteres for at ungdommenes opplevelse av kompetanse, tilhørighet, selvbestemmelse og mulighet til autonom atferd er en viktig nøkkel i arbeidet med å støtte opp om og motivere til deres mestring av egen hverdag.

2.2. Teorien om selvbestemmelse

Deci og Ryan (2002) skriver at teorien om selvbestemmelse inneholder både et organismisk og et dialektisk rammeverk med hensyn til menneskelig psykologisk utvikling. Organismisk på den måten at mennesker er aktive og vekstorienterte. De er på søken etter å engasjere seg i utfordringer som befinner seg i omgivelsene fordi de ønsker å bruke sitt potensiale. Dialektisk fordi de sosiale omgivelsene individet er en del av både kan hemme og fremme de menneskelige tendensene som ligger i det organismiske rammeverket. Det sentrale poenget er dermed at graden av tilfredsstillende av psykologiske behov gjennom omgivelsene er med på å avgjøre individets muligheter og evne til å takle nye situasjoner (Deci & Ryan, 2002). På denne måten kan teorien kobles til barnevernsungdommers omgivelser og i hvilken grad disse omgivelsene legger til rette for muligheten til positiv psykologisk utvikling gjennom dekning av behovene for selvbestemmelse, tilhørighet og kompetanse. Omgivelsene er i denne sammenheng begrenset til barnevernet og i hovedsak til den aktuelle institusjonen ungdommene er en del av, men også barnevernet som forvaltning vil nevnes.

Selvbestemmelsesteorien kan i følge Skaalvik og Skaalvik (2005) klassifiseres som en behovsteori, og fokuserer på viktigheten av indre motivasjon for ulik atferd. Indre motivasjon kommer innenfra og er basert på et ønske om eller egen interesse av å gjøre noe, uten at det er avhengig ytre konsekvenser som for eksempel belønning eller straff (Skaalvik & Skaalvik, 2005). Deci (1995) påpeker at det er det kontrollerende elementet ved ytre konsekvenser som reduserer den indre motivasjonen. Om for eksempel belønning blir oppfattet av mottakeren som helt og holdent en bekreftelse på noe positivt, uten at det ligger kontrollerende hensikter bak, vil ikke dette forstyrre den indre motivasjonen. Deci og Ryan (2000) hevder at indre motivasjon oppstår og vedvarer når behovene for selvbestemmelse, tilhørighet og kompetanse kan dekkes. Det er også bare når individers følelse av tilhørighet og kompetanse er resultat av autonom atferd eller selvbestemmelse at individet vil utvise velvære og engasjement (Deci & Ryan, 2000). En av ungdommene i Barnevernsproffene kommer med følgende utsagn som viser hvor viktig det føles å få være en aktiv, deltakende aktør i sin egen situasjon:

”Det handler mest om hvordan voksne ser på ungdom. Om de har tro på oss. Om de tenker vi er mennesker det er viktig å spørre om viktige ting. Ikke bare om små ting, men om de viktige. Hvilke folk som betyr mye for oss, hva som har betydning der vi bor, hvordan de voksne må være for at vi skal bli trygge. Hvorfor spør de så sjelden om sånn?”

(Sanner & Sjøløkken, 2009:4).

Selvbestemmelse må i følge Deci (1980) ikke forveksles med det å kunne utøve helt fri vilje. Fri vilje tilsier at en person kan velge fritt og uhemmet blant alle alternativer som finnes, noe som vanskelig kan tenkes at er mulig i virkeligheten. Noen begrensninger finnes det i de aller fleste tenkelige tilfeller, og disse begrensningene kan ligge både inne i individet selv og i de sosiale og fysiske omgivelsene. Selvbestemt eller autonom atferd er derimot en prosess der individet nyttiggjør seg sin vilje samtidig som han eller hun aksepterer de begrensninger og muligheter som finnes. Individet *vil* noe og evner å se sin egen kapasitet til å velge innenfor en kontekst, med de begrensninger og muligheter denne konteksten rommer. Deci og Ryan (2000) mener at behovet for selvbestemmelse ikke egentlig handler om kontroll og uavhengighet i bokstavelig betydning, men heller om ens egen opplevelse av frihet og helhetlig integrasjon. Mennesker søker å handle og å organisere egne erfaringer og egen atferd sånn at det samsvarer med den helhetlige integrasjonen mellom selvet og de sosiale omgivelsene. Selvbestemmelse foregår altså i samspill mellom individet selv og omgivelsene. Når atferd ikke er autonom kan den i følge Deci (1995) utspille seg på to forskjellige måter. Den ene varianten er gjennom lydighet overfor andres ønsker, retningslinjer og vilje, der en opplever å ikke ha valgt det eller har noe ønske om det selv. Den andre varianten er trass i den forstand at individet gjør noe annet enn det en autoritet eller person med makt til å forlange lydighet ønsker. Ved første øyekast kan slik atferd virke selvbestemt, men i bunn og grunn er den et resultat av andres atferd. Autonom atferd må heller ikke forveksles med mer eller mindre ubevisste rutinehandlinger som gjøres av vane. For at en handling eller atferd skal være autonom må det ligge et element av bevisst valg i prosessen, og prosessen må ikke være styrt av emosjonelle faktorer som er så sterke at de undergraver evnen til å handle etter kapasitet og vilje.

Deci og Ryans (2000) teori om selvbestemmelse fokuserer også på behovene for kompetanse og tilhørighet. Behovet for kompetanse dreier seg om muligheten til å kunne påvirke omgivelsene på en slik måte at man kan oppnå det man har satt seg som mål. Med andre ord betyr dette at man opplever seg selv som en kompetent aktør i samspill med omgivelsene, med de begrensninger og muligheter omgivelsene byr på. Behovet for tilhørighet handler om

å kunne være en del av relasjoner som bygger på et gjensidig ønske om å bry seg om og utvise omsorg for hverandre. Det er bare når individets følelse av kompetanse og tilhørighet er et resultat av selvbestemmelse at individet vil utvise engasjement og velvære (Deci & Ryan, 2000). Gjennom problemformuleringen for dette prosjektet vil kompetanse nettopp være koblet til utviklingen av ferdigheter og selvstendighet som kreves for å mestre egen hverdag, og tilhørighet i den forstand at gode relasjoner oppleves som en del av hverdagen på barnevernsinstitusjonen. Selvbestemmelse kobles til muligheten til å være en aktiv beslutningsdeltaker i saker som angår ungdommens egen hverdag og livssituasjon. Basert på antakelsen om at tilfredsstillelse av behovene for kompetanse, tilhørighet og autonomi er meget viktig for en positiv psykologisk utvikling, kan en også anta at dekning av disse behovene er viktig for barnevernsungdom som etter hvert skal mestre hverdagen på egen hånd.

2.3. Autonom atferd

Bandura (1986) vektlegger, som selvbestemmelsesteorien, hvordan atferd utspilles i samspillet mellom individet og omgivelsene. Mennesker er ikke bare ytre kontrollert gjennom omgivelsene og ytre stimuli, men har evnen til å utøve sterk innflytelse på sin egen atferd. Bandura (1986) skriver at selvregulert atferd består av tre forskjellige delprosesser, nemlig observasjon, evaluering av og respons på egen atferd. Observasjon av egen atferd består ikke nødvendigvis av alle detaljer i en gitt situasjon, men av relevante detaljer for den aktuelle handlingen. Eksempelvis er det å greie å betale regninger viktig for egen oppfatning av evnen til å styre sin økonomi. Observasjon av ens egen atferd gjør en i stand til å sette realistiske krav til seg selv og gir grunnlag for evalueringsprosessen i selvregulert atferd. De standarder individet vurderer atferden sin opp mot er utviklet i samspill med omgivelsene, for eksempel gjennom samhandling med viktige og nære personer i individets liv, men også gjennom vurdering og tro på egne evner i forhold til den aktuelle atferden. Observasjon og evaluering av egen atferd legger grunnlaget for å kunne reagere på sine handlinger. Bandura (1986) skriver videre at individer søker å agere på måter som gir positiv egenreaksjon, og omvendt å unngå en negativ reaksjon på sin egen atferd. Positiv egenreaksjon kan nemlig fungere som en motivasjonsfaktor. Dess mindre press utenfra dess sterkere selvregulering må til. I denne sammenhengen ser vi at Bandura ikke skiller mellom indre og ytre motivasjon på samme måte som Deci og Ryan gjør. Allikevel kan det argumenteres for at tilnærmingene til

selvbestemt eller selvregulert atferd ikke motstrider hverandre. Om det er lite ytre konsekvenser av en handling, vil det være lite behov for å utføre den om man ikke selv ønsker det. Jo sterkere atferden er selvregulert, jo sterkere kan det da antas at den indre motivasjonen for atferden er. Et poeng i teorien om selvbestemmelse er nettopp at når behovet for autonom atferd (selvbestemmelse) dekkes, så kan det lede det til indre motivasjon (Deci, 1980). På denne måten kan altså Banduras tanker om selvregulert atferd støtte opp om Deci og Ryans tilnærming til selvbestemmelse. Omvendt vil den indre motivasjonen forsvinne om ikke handlinger er et resultat av autonom atferd.

For at ungdommene skal kunne dekke behovet for selvbestemmelse må de få muligheten til å ta beslutninger som gjelder deres egen hverdag. Får de ikke dette kan en konsekvens være at de ikke opplever å være indre motivert for selvstendighetsarbeidet som er en del av det å mestre egen hverdag. Derfor kan det argumenteres for at barnevernsinstitusjoner må gi ungdommene rom for selvbestemmelse eller autonom atferd innenfor de rammene som eksisterer. Dette kan lede til opplevelse av positiv utvikling og ønske om å mestre egen hverdag. Dette kan støttes av Antonovskys (1979) tanker om at mennesket må oppleve sammenheng i form av meningsfullhet, begripelighet og håndterbarhet i egen livssituasjon. Det betyr ikke at individer har full kontroll over alt, men at de opplever at kontrollen ligger der den forventes å ligge. Dette gjør at individene kan se sammenheng i livet. Man kan ikke forvente å ha kontroll på alle områder, men det er viktig å forstå hvorfor kontrollen ligger der den ligger, enten hos individet selv, eller utenfor. Slik sett er det viktig at ungdommene opplever at de kan handle autonomt innenfor rammer de selv forstår og oppfatter som meningsfulle.

2.4. Kompetent aktør i egen hverdag

Deci og Ryan (2000) mener som sagt at om behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet dekkes, vil individet oppleve positiv psykologisk utvikling og indre motivasjon. Om behovene ikke dekkes, vil en forsøke å erstatte dem med prosesser som er lite utviklende. Flere teoretikere legger vekt på behovet for kompetanse. White (1959) mente at tendensen til manipulering av omgivelsene og utforskning nettopp kommer av dette behovet. Han definerer behovet for kompetanse som individets kapasitet til å mestre de krav individet stilles overfor i omgivelsene. Maslow (1970) ser også viktigheten av utforskning og forståelse som grunnleggende behov som individet må dekke. Slike typer behov ligger øverst i den velkjente

behovspyramiden til Maslow. Deci og Ryan (2002) skriver at kompetanse slik de bruker begrepet ikke egentlig er en evne eller en egenskap, men en følelse av å være kompetent i sin omgang med omgivelsene. Da kan man utøve sine kapasiteter på en god måte. Det er altså ikke snakk om bare å mestre skolegang eller en jobb, men å mestre livet innenfor de rammene omgivelsene gir.

Mestring i seg selv innebærer en form for prestasjon. Når man mestrer noe har man prestert noe. Prestasjonsangst kan redusere både muligheten til å mestre og ønsket om å i det hele tatt prøve å mestre. Covington (1984:10) betegner innsats som et *tveegget sverd*. I situasjoner der individet er usikker på om det vil lykkes eller ei, kan både høy og lav innsats oppleves truende. For lav innsats vil ofte sanksjoneres negativt av andre fordi det forventes at man skal yte. Høy innsats når man mislykkes gir liten mulighet til å attribuere nederlaget til, eller forklare det med, noe annet enn personlige evner. I begge disse tilfellene vil selvet kunne påvirkes negativt. Å legge ned det man anser som passende innsats for å beskytte sitt eget selvet kan anses for å være en defensiv strategi. Det kan argumenteres for at høy grad av innsats vil øke sjansen for å lykkes med noe. Når individet velger å ikke legge ned den innsats det har kapasitet til, av frykt for å ikke kunne "bortforklare" nederlaget, kan dette settes i sammenheng med den negative virkningen emosjonelle faktorer kan ha for selvbestemmelse. Deci (1995) skriver at atferd ikke kan være autonom om sterke emosjoner undergraver evnen til å handle bevisst etter kapasitet og vilje. Dermed kan ikke behovet for kompetanse dekkes på denne måten. På den andre siden kan det anses for å være positivt å ha muligheten til å beskytte selvet på denne måten. Det er en strategi for å bevare selvet. Allikevel vil det være en strategi som i ytterste konsekvens fører til at individer ikke vil oppleve seg som en kompetent aktør i samspill med omgivelsene, samtidig som det vil være liten grad av indre motivasjon når slike situasjoner oppstår. Da er det ikke gleden av en aktivitet og utvikling som står i fokus, men selvbeskyttelse og ytre konsekvenser. Covingtons tanker om innsats og selvbeskyttende strategier kan derfor støtte opp under Deci og Ryans påstand om at behovet for kompetanse bør dekkes gjennom selvbestemmelse og være indre motivert.

Å tilrettelegge for et miljø der behovet for kompetanse gjennom selvbestemt atferd er mulig, kan fremme ungdommenes muligheter til å mestre egen hverdag. De voksne må være en støtte og veileder mens ungdommene trækker stien. Dekningen av behovet for kompetanse skjer når ungdommene oppfatter utfordringene som overkommelige, enten med litt hjelp eller på egen hånd. Derfor er det sentralt at omgivelsene behandler ungdommene som verdige medspillere på et lag. En av ungdommene i Barnevernsproffene sier det på denne måten:

”Det viktigste de kan lære oss er vel å ta forslagene våre på alvor. De burde og la oss jevnt og trutt si hvordan det er å bo der. Er det ikke meninga at vi skal lære å ta ansvar for oss sjøl?”

(Sanner & Sjøløkken, 2009:4)

Ungdommene må få muligheten til å oppleve seg som kompetente aktører som mestrer hverdagen. De må få lære å ta ansvar for eget liv, som sitatet ovenfor viser oss. Frykt for å mislykkes på veien må ikke få hemme følelsen av kompetanse, og dette bør barnevernsinstitusjoner legge til rette for om behovet for kompetanse i følge teorien skal kunne dekkes.

2.5. Relasjoner

Gode og trygge relasjoner til voksenpersoner i barnevernet er som nevnt viktig i følge forskning på området. Teorien om selvbestemmelse hevder at uten en trygg base, eller et trygt fundament, vil positiv utvikling være vanskelig. Ingen av de tre behovene kan utelates uten negative konsekvenser. Tilhørighet dreier seg om i hvilken grad man er del av gjensidig omsorgsfulle relasjoner (Deci & Ryan, 2000). Ungdommene i prosjektet Barnevernsproffene peker på viktigheten av slike relasjoner til voksne i barnevernet:

Noen av oss har møtt voksne som vi opplever at virkelig bryr seg. De har blitt blant de viktigste personene i vårt liv. Men ikke så mange av oss har opplevd dette, dessverre. Alle burde jo oppleve det. Det er jo på en måte den eneste sjansen vi har.

(Sanner & Sjøløkken, 2009: 10)

Bowlbys (2005) teori om tilknytning har i hovedsak fokus på undersøkelser med små barn. Allikevel synes den å ha forklaringskraft i forhold til tilknytning for eldre individer også. Det viser seg at mennesker i alle aldre er mest lykkelige, og i større grad i stand til å utøve og vise sine personlige egenskaper når de vet at det finnes en eller flere personer som de har knyttet tette, tillitsfulle og gjensidige bånd til, og som de vet vil støtte dem om det trengs. Slike trygge tilknytninger til andre mennesker gir positive ringvirkninger. Båndene er som regel sterkest når de er etablert over flere år (Bowlby, 2005). Familie og venner er ofte det første vi tenker på når slike bånd nevnes, men også andre personer kan være aktuelle. Poenget er at mennesker søker å knytte seg til andre mennesker fordi det oppleves som viktig for oss.

Relasjonen mellom, eller ungdommenes tilknytning til voksne i barnevernet, trenger ikke være den viktigste for alle ungdommer som bor på barnevernsinstitusjon. Allikevel er det rimelig å anta at ungdommene trenger slike relasjoner med voksenpersoner i barnevernet.

Selv om Deci og Ryan anser behovene for selvbestemmelse og kompetanse som viktigst for indre motivasjon, hevder de også at behovet for tilhørighet må dekkes for å oppleve en følelse av trygghet. Denne tryggheten gjør at utvikling og personlig vekst er mer robust.

Tilhørigheten må være basert på selvbestemmelse. Med andre ord må en slik relasjon være basert på et bevisst valg eller autonom atferd fra individets side innenfor den kontekst det er en del av (Deci & Ryan, 2000). Relasjoner er ikke alltid ukompliserte, og en del barnevernsungdommer har opplevd svikt i relasjoner til voksne. Erfaring med slike svik kan som sagt være med på å skape en mistillit til voksenpersoner generelt (Storø, 2001). Dette kan gjelde for ungdom under omsorg av barnevernet spesielt, fordi de i større grad enn mange andre har opplevd å måtte flytte fra eller rive over bånd til viktige voksenpersoner.

Emosjonelle faktorer kan undergrave evnen til å opptre autonomt (Deci, 1995). Derfor kan det hevdes at relasjoner mellom ungdom og voksne i barnevernet er noe det er svært viktig å arbeide bevisst med for at de skal være en støtte for ungdommene. Om ungdommene ikke opplever relasjonene som trygge og stabile, og preget av gjensidighet, vil dette kunne påvirke negativt, for eksempel gjennom en følelse av håpløshet eller mistillit. Ungdommene må selv ønske å knytte seg til eller skape tilhørighet med en eller flere voksne i barnevernet for at behovet for tilhørighet skal kunne dekkes og støtte ungdommene i selvstendighetsarbeidet.

2.6. Oppsummering

Sett i lys av redegjørelsen for teoriene ovenfor, kan det argumenteres for at selvbestemmelse, tilhørighet og kompetanse er behov som bør dekkes for å kunne legge til rette for en positiv utvikling for ungdommene. De tre behovene anses for å være universelle og kan dekkes på mange forskjellige måter, avhengig av kontekst (Deci & Ryan, 2002), men som tidligere nevnt, mener Deci og Ryan (2000) at bare når behovene for tilhørighet og kompetanse dekkes gjennom selvbestemt atferd kan aktører oppleve en fullgod utvikling.

Når disse tre behovene dekkes vil individet ha mulighet til å oppleve indre motivasjon for ulik atferd. Om ungdom i barnevernet kan oppleve selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet gjennom samhandling med voksenpersoner i barnevernet, kan det ut fra teorien hevdes at de

vil være indre motivert for det selvstendighetsarbeidet veien mot mestring av egen hverdag er.
Dette kan lede til engasjement og positiv utvikling.

KAPITTEL 3: METODISK TILNÆRMING

3.1. Kvalitative metoder

Et tema som dreier seg om selvbestemmelse kan undersøkes både kvalitativt og kvantitativt, avhengig av hva en ønsker å få svar på. I dette tilfellet er det snakk om å undersøke hvordan ansatte jobber sammen med ungdom som er beboere på en barnevernsinstitusjon, og hvordan dekningen av behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet kan påvirke arbeidet med å støtte ungdommen på vei til selvstendighet på en positiv måte. Det mest fruktbare for å undersøke dette vil være kvalitative metoder. Kvalitativ metode tar opp i seg mange ulike tilnærminger. Noen tilnærminger har hovedfokus på å studere og tolke ulike tekster, artefakter, bilder og andre relevante gjenstander. Andre tilnærminger igjen bruker i all hovedsak intervjuer og /eller observasjon som datainnsamlingsmetode.

Ved bruk av kvalitative tilnærminger oppnår forsker og informanter en nærhet som ikke oppnås ved bruk av for eksempel spørreskjema og opptelling i kvantitativ metode. Denne nærheten gjør sitt til at den informasjonen forskeren får tilgang til er et resultat av samspillet mellom forskeren og informantene. Partene utvikler samtaler og handlinger i interaksjon, og konstruerer dermed en felles erfaring. Opplevelsen av disse erfaringene trenger ikke være identiske med hverandre, men samhandlingen er likevel en sosial konstruksjon skapt av deltakerne. Dette er viktig som utgangspunkt for mitt prosjekt, og legger føringer både på hvilken informasjon jeg sitter igjen med til slutt, men også på hvordan dataene kan tolkes.

Kvalitative metoder søker å oppnå en forståelse av sosiale fenomener og fortolkning er derfor en viktig del av forskningen (Thagaard, 1998). Å bruke kvalitativ tilnærming i forskningen skal lede til å gi en forståelse av deltakernes perspektiv på situasjonen, og retter søkelyset mot menneskenes hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst (Creswell, 2007; Postholm, 2010). Når forskere bruker kvalitative tilnærminger, er det med seg selv som det viktigste forskningsinstrumentet (Merriam, 1998; Thagaard, 1998). Dette er en styrke, idet det etableres en nær kontakt mellom forsker og forskningsfeltet, og det kan være en utfordring fordi forskeren går inn med sin forforståelse (Thagaard, 1998). Dette må man som forsker være reflektert rundt. Nær kontakt kan gi store mengder informasjon og mulighet til å vurdere, revurdere, stille nye eller oppklarende spørsmål og skifte fokus underveis. Kvalitativ

forskning kan altså sees på som en syklisk prosess der de ulike fasene overlapper hverandre (Thagaard, 1998).

3.2. Kasusstudier

Kasusstudier er en variant av kvalitativ forskningsmetode. Slike studier tar for seg ett bestemt (eller eventuelt flere bestemte) kasus. Et kasus kan være en institusjon, et program, en hendelse, en person og lignende, og forskeren er interessert i å beskrive kasuset, men kan også ha interesse av å fortolke og vurdere det (Postholm, 2010; Creswell, 2007). En kvalitativ kasusstudie synes å gi gode muligheter til å belyse temaet jeg er interessert i og derfor har jeg valgt en slik metodisk tilnærming i dette prosjektet. Grunnen til dette er at arbeidet som foregår på den aktuelle barnevernsinstitusjonen i seg selv kan oppfattes som et kasus, der samhandlingspraksis og målsettingene for arbeidet er nedfelt innenfor en ramme av et uttalt menneskesyn og faglige refleksjoner.

Kasusstudier åpner opp for bruk av flere datainnsamlingsstrategier (Basseby, 1999; Creswell, 2007; Yin, 2003) Med mindre man har bestemt seg for at fokus kun skal være informantenes opplevelse av et fenomen, kan det være vanskelig å undersøke prosesser i en samarbeidspraksis bare ved hjelp av intervju. Dette er også i tråd med Merriams (1998) påstand om at kasusstudier er velegnet når en skal studere prosesser av ulike slag. Det er forskningsdeltakernes perspektiver som skal løftes fram gjennom samtaler/intervju, men det er også interessant hvordan disse perspektivene faktisk utspiller seg i praksis i det daglige samspillet mellom de ansatte og ungdommen selv. Da kan det være nyttig å se på den fysiske og sosiale konteksten som samspillet foregår innenfor. Bruk av flere ulike strategier vil kunne gi et mer helhetlig bilde av kasuset. Dette kalles ofte for datatriangulering (Creswell, 2007; Stake, 1995). Eksempelvis kan observasjoner benyttes, og her ligger det også muligheter for at temaer som forskeren ikke hadde tenk på til å begynne med kan dukke opp. I følge Yin (2003) er en kasusstudie en undersøkelse av empirisk art som søker å belyse et samtidig fenomen, innenfor sin egen kontekst, der grensene mellom fenomenet og konteksten ikke framgår helt tydelig. Dette kan synes å være dekkende for en barnevernsinstitusjon. Selve samarbeidspraksisen og relasjonene mellom de ansatte ved institusjonen og ungdommene er vanskelig å skille fra institusjonen som kontekst, fordi de er så tett koblet mot hverandre.

Det finnes flere ulike kasusstudier. En variant er det Bassey (1999) kaller den teorisøkende og teoritestende kasusstudien. Stake (1995) bruker begrepet instrumentelle kasusstudier om denne typen. Formålet er henholdsvis å utforske teori ved hjelp av kasuset og å forklare et kasus ut fra å teste teorien opp mot informasjonen man har funnet. I dette prosjektet er det meningen å sette teori og praksis opp mot hverandre for å belyse et eventuelt forhold mellom dem i den aktuelle konteksten. Dette er med på å gi et bilde av i hvilken grad selvbestemmelse, følelsen av kompetanse og gode relasjoner til voksenpersoner er med på å støtte opp om ungdommenes utvikling av selvstendighet. Andersen (1997) skriver at teoriutviklende (instrumentelle) enkeltkasusstudier er implisitt komparative. Det komparative elementet ligger i å plassere studien slik at man ikke bare knytter studiens problemfokus til det unike, men søker å koble data opp mot allerede etablert teori. Dette kan man gjøre gjennom å videreutvikle, modifisere eller falsifisere eksisterende begreper eller teori, eller gjennom å utvikle nye begreper eller ny teori. Slike teoretisk styrte kasusstudier trenger klare modeller der en bruker et sett variabler som kobling mellom teori og empiri og som verktøy for å systematisere data (Andersen, 1997). I dette prosjektet er variablene selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet, og det er disse variablene som skal prøves ut ved at data kobles opp mot dem. Å prøve ut teori på denne måten kan gjøres ved at man velger ut en "innerblink-case" (Andersen, 1997:86). En innerblink-case er et kasus som er typisk for den gruppen av fenomener den teorien man skal teste gjelder for. Skulle det vise seg at teorien, selv med et typisk kasus, ikke stemmer overens med data, så må teorien modifiseres og videreutvikles, eller i ytterste konsekvens falsifiseres. Dette kommer jeg tilbake til under underkapittelet om studiens kvalitet.

3.3. Utvalg

Utvalget i dette prosjektet består av ungdommer og ansatte på en liten barnevernsinstitusjon i Trøndelag. Ungdommene bor på institusjonen frivillig og er mellom 16 og 23 år. Målet for oppholdet på barnevernsinstitusjonen er at ungdommene etter hvert skal bli så selvstendige at de er i stand til å mestre egen hverdag og dermed ikke lenger ha behov for å bo på institusjonen. Utvikling av selvstendighet og evne til å mestre livet i egen bolig på egen hånd er altså et uttalt mål for arbeidet på institusjonen. Også tanken om at ungdommene som bor der er aktive og ansvarlige aktører som skal ha muligheten til å prøve og feile i sin utvikling av selvstendighet, er et uttalt prinsipp. Dette kommer tydelig fram av institusjonens egne

nettsider (som jeg velger å ikke referere til her av hensyn til forskningsdeltakernes anonymitet). Valget av akkurat denne institusjonen er gjort på grunnlag av dette uttalte målet kombinert med prinsippet om at ungdommene er selvstendige, ansvarlige aktører. I tillegg er den aktuelle institusjonen noe utradisjonell i den forstand at ungdommene bor i egne leiligheter i tilknytning til institusjonen. Ungdommene har tilsynelatende stor grad av frihet til å styre sin egen hverdag og sine egne liv. Dette gjør institusjonen spesielt interessant i forhold til teorien om selvbestemmelse.

3.4. Innpass

Av og til kan det være vanskelig å få tilgang til feltet man ønsker å vite mer om. Ikke alle miljøer er like åpne for andres innsyn, og i noen tilfeller kan det være helt nødvendig at forskeren oppretter kontakt med enkeltmennesker i en gruppe som kan hjelpe forskeren til å bli akseptert i miljøet. Slike kontakter blir ofte kalt ”døråpnere” (Thagaard, 1998:60), og kan være avgjørende for om forskeren får innpass eller for hvilken informasjon forskeren klarer å få tak i.

Tidlig høsten før prosjektet satte i gang for alvor tok jeg kontakt med den aktuelle barnevernsinstitusjonen. All kommunikasjon mellom meg som forsker og institusjonen foregikk gjennom lederen for institusjonen. Jeg kjente ikke identiteten til verken de ansatte eller ungdommene som bodde på institusjonen. Dette var et bevisst valg for å unngå å legge press på ungdommene og de ansatte, og også beskytte deres identitet før de selv hadde meldt sin interesse for å eventuelt delta i prosjektet. De ansatte fikk informasjon om prosjektet på personalmøte og gjennom et informasjonsskriv lederen av institusjonen delte ut for meg. Tilbakemeldingen jeg fikk var at personalet var positive til prosjektet og at de kunne tenke seg å delta. Ungdommene fikk også informasjon gjennom lederen for institusjonen, og ble spurt om de var villige til å være med på et informasjonsmøte med meg. Tre ungdommer hadde muligheten til dette, og to av disse igjen ville være med på intervju. Senere fikk jeg anledning til å intervju enda to ungdommer til etter at lederen hadde spurt dem om de synes dette var greit. En av disse ungdommene hadde aldri bodd på selve institusjonen. Allikevel anså jeg det som fruktbart å intervju akkurat denne ungdommen også da personen var godt kjent med institusjonen. Ungdommen var tilknyttet institusjonen gjennom de ansatte der og deltok ofte på fellesaktivitetene som ble arrangert. De to siste ungdommene som ble rekruttert fikk den samme informasjonen i forkant av intervjuet som de to første ungdommene hadde fått.

Rekruttering av ansatte til intervju foregikk på den måten at enten lederen for institusjonen eller jeg spurte om de var villige til å delta, og alle de forespurte var villige til å intervjues. Totalt intervjuet jeg altså fire ungdommer og tre ansatte. Prosessen med å rekruttere deltakere til intervju tok litt tid, men forløp ellers veldig greit, og jeg ser det som en stor fordel både etisk sett for informantene og prosjektet at deltakernes identitet ikke var kjent for meg før de selv synes det var greit.

3.5. Datainnsamling

I dette prosjektet er det brukt både intervju og observasjon som datainnsamlingsstrategi. Grunnen til dette er at det gir et mer helhetlig bilde av kasuset, samt at det er med på å legge til rette for nøyaktige fortolkninger av kasuset.

Intervjusituasjoner kan være utfordrende, både for forsker og informanter. Noen synes kanskje en slik setting er svært uvant, og noen informanter føler seg kanskje satt i en situasjon der deres meninger og holdninger blir vurdert av en utenforstående. Som oftest vil allikevel de fleste mennesker like å bli lyttet ordentlig til (Thagaard, 1998; Stake, 1995), og som forsker vil det være en fordel å sette seg godt inn i tematikk, informantenes situasjon og kontekst, og samtidig vise oppriktig interesse underveis i intervjuet. Dette kan blant annet gjøres gjennom relevante spørsmål og prober, en form for bekreftende eller oppmuntrende kommentarer (Thagaard, 1998). Stake (1995) skriver at det å prøve ut intervjuet på forhånd, et pilotintervju, med noen som ikke er del av forskningsprosjektet, er lurt. Pilotintervju ble gjennomført et par uker i forkant av datainnsamlingen. Stake (1995) skriver også at forskeren må være forberedt med gode oppfølgingsspørsmål og være villig til å stille de ”dumme” spørsmålene for å få klarhet rundt forskningsdeltakernes meninger. En god del oppfølgingsspørsmål var nedskrevet i intervjuguiden, og underveis i intervjuene gjentok jeg ofte informantenes utsagn for å være sikker på at jeg hadde forstått det riktig og at deres helhetlige mening var kommet fram. På denne måten fikk jeg også noen ganger mer utfyllende og avklarende svar.

Det er viktig å være bevisst på at maktforholdet under en intervjusituasjon ikke er symmetrisk, det er forskeren som til syvende og sist styrer intervjuets gang (Kvale, 1997). Dette setter fokus på viktigheten av at det er forskeren som står ansvarlig for situasjonen, og refleksjon rundt ulike utfordringer er derfor essensielt som en del av arbeidet i forkant og

underveis. Maktforholdet mellom informanter og meg som forsker opplevdes litt forskjellig når det gjaldt de ansatte og ungdommene. De ansatte gav uttrykk for at situasjonen var litt uvant og at de håpet de hadde gitt gode nok svar. En grunn til dette kan være at de opplever selve prosjektets tema, i tillegg til at jeg også intervjuet ungdommer, som en vurdering av det arbeidet de står i til daglig og at jeg som snart ferdigutdannet pedagog med mine forforståelser på en måte tester ut institusjonens og de ansattes kompetanse. Med andre ord kan det kanskje oppleves som om deres yrkespraksis settes på prøve. Dette er jo selvfølgelig ikke prosjektets fokus, og i ettertid ser jeg at jeg kunne vært enda mer tydelig på dette. Etter at intervjuene var ferdig forsøkte jeg å fortelle dem hvor gode svar jeg faktisk hadde fått og hvor viktig det var for meg at deres opplevelse av temaet kom fram. Jeg opplevde uansett at de ansatte var åpne og ærlige i sine svar og refleksjoner rundt temaene.

Når det gjelder ungdommene, var nok situasjonen litt annerledes fordi prosjektet jo fokuserer på samarbeidspraksisen i barnevernet og hvordan ungdommene kan få den hjelpen og støtten de trenger på vei mot en selvstendig tilværelse. Når dette er sagt, må det også nevnes at ungdom i barnevernet ofte gjennomgår ulike samtaler og møter med ansatte og kanskje er mer vant enn mange andre til å fortelle om sin situasjon i kontekster som kan ligne på intervjuene. Dette kan være en fordel fordi det kan oppleves rimelig trygt å fortelle hva som er viktig for dem, men kan på den andre siden gjøre sitt til at intervjuene også føles som en gjentakelse av tidligere samtaler og at det kan være enkelt å gi ”standard svar”. Min opplevelse var allikevel at ungdommene generelt sett var svært åpne og ærlige rundt temaene, og at de virkelig reflekterte rundt spørsmålene som ble stilt.

Strukturen i et intervju kan variere i grad av strenghet (Thagaard, 1998; Kvale, 1997). For noen formål kan det være best å ha et mer strukturert intervju, mens det i andre tilfeller passer seg bedre med et halvstrukturert samtaleintervju som åpner for mer dialog og er mer fleksibelt i formen. For mitt prosjekt anser jeg det som naturlig å ikke ha en streng struktur. Jeg ønsker at forskningsdeltakerne skal få mulighet til å reflektere og samtale rundt temaet, og at ting de selv synes hører hjemme i denne samtalen ikke blir utelukket på grunn av lite fleksibilitet. Dette er også begrunnet i tanken om at det er forsker og informanter som utvikler samtalen i samspill med hverandre. Det som blir samtalt om er ikke bare et resultat av spørsmålene som stilles, men også relasjonen i mellom deltakerne og konteksten for intervjuet. Intervjuguiden i dette prosjektet er derfor ikke svært omfattende, men en del hovedtemaer med delspørsmål og oppfølgingsspørsmål er på plass. Som student er jeg uerfaren i intervjusituasjonen, og det er en fordel å ha en intervjuguide å støtte seg til. Samtidig kan det være positivt at den ikke er

for omfattende, da en stor intervjuguide kan ta fokuset vekk fra forskningsdeltakerne. Dette er også grunnen til at det blir brukt båndopptaker under alle intervjuene unntatt ett (etter ønske fra informanten). Da slipper man å konsentrere seg så hardt om å få skrevet ned alt at man glemmer selve intervjusituasjonen. Overraskende nok siden jeg er uerfaren som forsker, ble intervjuguiden nesten ikke brukt. Jeg hadde den foran meg, og sjekket innimellom at jeg ikke glemte de viktige spørsmålene, men i hovedsak hadde vi vært innom alle undertemaer uten å bruke intervjuguiden slavisk eller stille alle spørsmålene i den rekkefølgen de var satt opp på. Dette ser jeg som en stor fordel da intervjuene fikk preg av å være en samtale mellom en forsker som lurte og informanter som hadde svar. I det tilfellet der informanten ikke ønsket at båndopptaker skulle bli brukt, skrev jeg ned det viktigste underveis, og noterte etter intervjuet alt det jeg kom på som hadde blitt sagt. Noen direkte sitater fant jeg det likevel umulig å være sikker på å huske ordrett.

Det skal være slik at informantene sitter igjen med en god følelse etter et intervju, noe som innebærer at gangen i intervjuet, følelsesmessig sett, ikke ripper opp i vanskelige temaer uten å avslutte dem på en god måte for forskningsdeltakerne. For eksempel er det greit å starte og avslutte et intervju med spørsmål som ikke er for utfordrende å svare på. Respekt for informantenes grenser for hva de egentlig vil eller ikke vil fortelle noe om, er også viktig å være følsom ovenfor (Thagaard, 1998). Selv om intervjuguiden ikke ble brukt mye underveis i intervjuene hadde jeg avsluttende spørsmål å lene meg på som ble brukt. I ett tilfelle opplevde jeg midtveis at en av informantene nok synes et tema var litt utfordrende å snakke om. Da var det godt å ha intervjuguiden liggende med andre tema og spørsmål som var lettere å svare på og som opplevdes mer positivt for forskningsdeltakeren. Av praktiske årsaker både for informantene og meg som forsker ble intervjuene gjennomført på møterom på selve institusjonen og dette fungerte godt.

Observasjon er en annen del av dette prosjektet, og er en naturlig del av mange kasusstudier. En utfordring for forskeren kan være å finne en rolle i felten som passer seg i den gitte konteksten (Creswell, 2007). Både ikke-deltakende og deltakende, åpen og skjult observasjon, er mulig, men i mange tilfeller kan skjult observasjon være for uetisk å regne (Thagaard, 1998). Hvilken grad av deltakelse en forsker ender opp med, er ofte påvirket av informantene. Noen ganger oppleves det kanskje helt rimelig at en forsker observerer situasjoner uten å delta i det hele tatt, andre ganger kan det være vanskelig for informantene å akseptere en ren forskerrolle (Thagaard, 1998). Dette betyr at man som forsker ikke nødvendigvis har valgmuligheten, men det betyr også at konsekvensene av den rollen man blir akseptert i, eller

tildelt, må vurderes. Eksempelvis kan en deltakende observatørrolle, i en kontekst der informantene kan sies å være ”sårbare”, gjøre det vanskelig å trekke seg tilbake fra felten på en god måte. Derfor er det å anse som svært viktig at informantene har fått god nok informasjon om forskerens rolle og hva prosjektet går ut på. Er informantene bevisste på at jeg er der som forsker og bare skal være der en viss periode for å samle materiale som kan belyse temaet jeg er interessert i, kan det være lettere å unngå misforståelser, frustrasjon eller negative følelser rundt prosjektet.

Merriam (2009) skriver at observasjoner kan gjennomføres på mange måter. Akkurat som med intervjuer kan strukturen i observasjoner variere. Det er ikke mulig å observere alt på en og samme tid og man bør velge et fokus i forkant av observasjonene. Det som observeres føres over i form av tekst i feltnotater. Dette kan gjøres på flere forskjellige måter og avhenger ofte av hvilken rolle forskeren har. En forsker som bare skal observere og ikke delta i det som observeres på noen måte, har større muligheter til å skrive ned det som skjer underveis. En forsker som har en mer deltakende rolle i det som skal observeres har små sjanser til å skrive særlig mye, men kan heller sette seg ned og notere umiddelbart etter at observasjonen er gjennomført. Det viktige er uansett at slike feltnotater skal være rikt beskrivende av det man har valgt å fokusere på og at tanker og refleksjoner underveis i observasjonen får en plass i feltnotatene (Merriam, 2009; Thagaard, 1998).

Observasjoner i dette prosjektet ble brukt som et bakteppe for selve intervjuene, og kan karakteriseres som en stemningsrapport for samarbeidet mellom de ansatte på institusjonen og ungdommene. Jeg hadde en deltakende rolle da observasjonene ble gjennomført under to fellesmiddager på institusjonen der både en del ansatte og en del ungdommer var samlet. Dette krevde selvfølgelig at feltnotater ble skrevet i etterkant av observasjonene fordi det ikke fantes mulighet til å skrive der og da. På den måten går en del informasjon tapt, og direkte sitater hadde jeg ikke mulighet til å huske. Samtidig var dette heller ikke formålet med å delta på fellesmiddagene, det var stemningen og måten å omgås på som var i fokus. Dette fikk jeg et relativt godt innblikk i gjennom observasjon. Samtidig hadde det vært en fordel å kunne delta i andre situasjoner, men institusjonen arrangerte få fellesaktiviteter, noe som gjorde det praktisk vanskelig med mer observasjon. Deltakelse på planlagte møter mellom en ungdom og en ansatt hadde kunnet la seg gjennomføre, men tiden strakk ikke til. Allikevel ser jeg på den informasjonen jeg fikk gjennom observasjoner som verdifull og for å være utfyllende i forhold til intervjuene. Min rolle som deltaker bar preg av at jeg var en gjest, og jeg ble inkludert i samtaler underveis. Dette kan nok ha påvirket situasjonen noe, men det kan

argumenteres for at en eventuell ikke-deltakende rolle der jeg hadde sittet i bakgrunnen og notert nok ville påvirket i mye større grad fordi dette ofte kan føles ubehagelig eller ukomfortabelt for informantene. Hvordan min tilstedeværelse kan ha påvirket situasjonen noe blir redegjort for mer utfyllende under kapittelet om observasjoner i analysedelen.

3.6. Kategorisering

Kategorisering er et viktig begrep innenfor kvalitativ forskning, og dreier seg rett og slett om hvordan forskeren sorterer og organiserer datamaterialet. Man kan for eksempel bruke forskjellige farger i transkriberinger fra intervjuer på forskjellige temaer som kommer fram, man kan sortere med tall eller man kan bruke begreper som fanger essensen av det som har blitt sagt (Merriam, 2009). Jeg valgte først å kategorisere etter begreper som fanget opp essensen av det informantene hver for seg hadde sagt. På denne måten ble det en personsentrert tilnærming der informantens egen fortelling står i fokus, og man kan redusere sjansen for å miste helhetsbildet (Thagaard, 1998). Til å begynne med satt jeg igjen med ganske mange og dels overlappende begreper som var felles for alle informantene. Dette var begreper som å stole på, trygghet, å bli hørt, verdsettelse, at noen tror på en og så videre. Deretter begynte jeg å gå gjennom datamaterialet på nytt, og denne gangen forsøkte jeg å sortere det i kategoriene relasjoner og tilhørighet, kompetanse og mestring, og selvbestemmelse. Grunnen til dette er at formålet med prosjektet nettopp er å prøve ut teorien om selvbestemmelse opp mot informantenes egen opplevelse og erfaring med temaene. Det er informantenes opplevelse at hva som skal til for at ungdommene skal mestre egen hverdag som er viktig. Dette kan belyse teorien og ikke minst om behovene for tilhørighet, kompetanse og selvbestemmelse er viktig i ungdommenes situasjon eller om det er andre ting som gjør seg mer gjeldende. Samtidig kan det være med på å avdekke eventuelt hvordan behovene, om de oppleves som avgjørende å få dekket, kan dekket for ungdommene i barnevernet.

3.7. Forskerrollen og relasjonen med informantene

Den nære kontakten mellom forsker og informanter som kvalitative studier fører til, gjør som nevnt også at forskeren står i fare for å påvirke situasjonen for mye (Merriam, 1998). Som forsker går man inn i et forskningsfelt med subjektive holdninger og forforståelser. Tolkning

som gjøres i lys av dette, uten kritisk vurdering og en redegjørelse for eget ståsted for lesernes del, kan i stor grad ende opp med å gi et feilaktig bilde av informantenes virkelighet, slik de ser den selv. Samtidig kan det være slik at sensitive temaer som blir samtalt om og videre analysert både kan oppleves som en støtte for informantene, men også gjøre vondt verre og virke forsterkende på en kanskje allerede belastende situasjon (Thagaard, 1998).

Bevisstgjøring på ”problemer” individer eller grupper måtte ha kan altså medføre uønskede konsekvenser i noen tilfeller. Dette er forskeren nødt til å reflektere rundt på forhånd. Til og med når relasjonen mellom en forsker og en informant oppleves som positiv og givende for forskningsdeltakeren når feltarbeidet pågår, er det en viss risiko for at det oppleves vanskelig idet forskeren trekker seg tilbake fra feltet (Thagaard, 1998). Det er forskerens ansvar å være seg bevisst og å ta høyde for hvilke konsekvenser studien kan gi (Stake, 1995). I dette prosjektet gikk ikke selve undersøkelsene over svært lang tid, noe som gjorde at det ikke ble knyttet tette, personlige bånd. Samtidig ble det snakket om en del sensitive og vanskelige temaer. På tross av dette var det ingen av informantene som gav uttrykk for at de følte de hadde fortalt for mye. De personlige historiene til informantene blir ikke gjenfortalt i denne oppgaven i detalj. Noen samtaleemner opplevdes som utfordrende for informantene, men ikke på et slikt vis at det vil få negative konsekvenser for dem i etterkant. Det skal for eksempel ikke være belastende for dem å lese denne oppgaven eller å vite at andre skal lese den.

3.8. Undersøkelsens kvalitet

Mye brukte kriterier for kvalitet i forskning er reliabilitet og validitet. I følge Thagaard (1998) handler reliabilitet om pålitelighet, og i utgangspunktet om man kan gjenta en forskningsprosess og allikevel komme fram til de samme resultatene. Validitet handler om hvor vidt de tolkninger man har gjort er gjort på riktige premisser og dermed gyldige. På mange måter kan repliserbarhet (reliabilitet) være vanskelig gjennomførbart i kvalitative metoder, kanskje mest av alt fordi kvalitative studier vil være et resultat av det nære samspillet mellom forskeren og informanter i en bestemt kontekst på et bestemt tidspunkt. Samtidig skriver Seale (1999) at man kan skille mellom intern og ekstern reliabilitet. Ekstern reliabilitet er da repliserbarhet, som altså kan være vanskelig når man bruker kvalitative metoder. Intern reliabilitet handler om i hvilken grad konstruksjonen av data samsvarer mellom forskere som arbeider innenfor samme område, og kan styrkes ved at man er så konkret og spesifikk som mulig når man redegjør for innsamling og analyse av data.

Forskeren må med andre ord tydeliggjøre hva som er rene data og hva som er fortolkning av data. Validitet handler om gyldigheten av de tolkningene forskeren gjør (Thagaard, 1998), og kan være vanskelig i kvalitative metoder fordi fortolkning er en så stor del av forskningstilnærmingen. Det kan være en utfordring å gjøre fortolkninger på rett grunnlag. Samtidig er det et viktig prinsipp i all kvalitativ forskning at forskeren gir rike, tykke beskrivelser som redegjør for de valgene man har tatt i løpet av et prosjekt (Merriam, 1998; Thagaard, 1998). Slike beskrivelser gjør det mulig for leseren å forstå hvilket utgangspunkt forskeren har, hvilken kontekst studien er gjort under og hvordan fortolkningen er gjort. På denne måten kan leseren forstå hvilke kriterier som måtte ha vært på plass for at man ved gjentakelse skulle ha kommet fram til de samme resultater på nytt. Det ivaretar også validiteten av studien gjennom å redegjøre for grunnlaget for fortolkningene. Andersen (1997:73) skriver at kasusstudiers rikdom på data ”gjør det mulig å utnytte samspillet mellom induktive tankesprang og deduktiv utprøving av teoretiske ideer, på en måte som sikrer høy grad av validitet”. Med andre ord kan kasusstudier ha en fordel om de greier å nyttiggjøre seg både de induktive og de deduktive elementene i prosessen. Seale (1999) med flere skiller mellom intern og ekstern (indre og ytre) validitet. Intern validitet har å gjøre med i hvilken grad de slutningene eller fortolkningene forskeren gjør støttes av datamaterialet. Ekstern validitet har med overførbarhet å gjøre, altså hvor vidt forståelsen av resultatene i en studie kan ha gyldighet i andre sammenhenger. I mange kvalitative metoder snakkes det ofte her om teoretisk generalisering. Slik generalisering baserer seg på at den forståelsen av et fenomen en studie legger fram har overføringsverdi i forhold til de grunnleggende trekkene ved et fenomen og dermed kan bidra til videreutvikling eller nyansering av teori (Seale, 1999; Thagaard, 1998). Ramian (2007) skriver at man kan generalisere teoretisk når man bruker data til å belyse teori og styrke eller svekke den, eventuelt nyansere den. Nettopp dette er formålet med dette prosjektet.

Triangulering er en god måte å sikre kvaliteten ved kvalitative studier på (Creswell, 2007; Yin, 2003). Triangulering vil si at man bruker flere ulike kilder for å sikre at materialet man sitter igjen med stemmer med ”virkeligheten”. Eksempelvis kan man triangulere ved å bruke ulike former for datainnsamlingsstrategier eller ulike teoretiske tilnærminger. Triangulering gjør at materialet og analysen har mer enn ett ben å stå på og er med på å sikre at feilaktige fortolkninger ikke gjøres. I kasusstudier er triangulering av datainnsamlingsstrategier en naturlig del av selve studien. Det samme gjelder de rike og tykke beskrivelsene (Merriam, 1998; Yin, 2003). Selv om fortolkning og det unike samspillet mellom enkeltmennesker gjør

at forståelsen av et fenomen eller en situasjon kan bli noe forskjellig, betyr ikke dette at kvaliteten ved kvalitativ forskningsmetode svekkes. Tykke beskrivelser og triangulering er viktig, og i tillegg finnes det en rekke andre måter å sikre kvaliteten ved slike studier på. For eksempel kan en sørge for at materialet blir tolket av flere enn en selv og man kan la forskningsdeltakerne komme med sine synspunkter på forskerens forståelse (Creswell, 2007; Stake, 1995; Thagaard, 1998). Sistnevnte refereres ofte til som member-check og gjøres ved at man går tilbake til informantene for å undersøke om analyse, tolkning og konklusjoner synes å være gjort på riktig grunnlag og kan stemme overens med deres egen forståelse av situasjonen (Creswell, 2007). Triangulering i dette prosjektet er helt konkret at det blir brukt forskjellige datainnsamlingsstrategier og at informantene har ulik bakgrunn og ulikt ståsted i forhold til temaet. Member-check har vist seg å være praktisk og tidsmessig vanskelig, men underveis i intervjuene ble deltakernes utsagn ofte gjentatt av meg for å sikre at jeg hadde riktig forståelse av det informantene hadde sagt.

Som nevnt tidligere, skriver Andersen (1997) at det å velge ut et typisk kasus (eller innerblink-case) kan være gode enheter å prøve ut teori på. I dette prosjektet derimot kan ikke kasuset sies å være typisk for den teorien variablene (behovene for kompetanse, tilhørighet og selvbestemmelse) gjelder for. Barnevernsungdom som bor på institusjon er jo en marginal gruppe, og mange vil mene at de i større grad enn mange andre har utfordringer som kan være tøffe å takle. På den annen side hevder Deci og Ryan (2000) som nevnt ovenfor at behovene for kompetanse, tilhørighet og selvbestemmelse er nøkkelfaktorer for all psykologisk utvikling. Dermed vil teorien også gjelde for barnevernsungdom på institusjon. Formålet med dette prosjektet er nettopp å belyse i hvilken grad teorien om selvbestemmelse også kan gjelde for en slik marginal gruppe. På den måten prøves teori ut opp mot et mindre typisk kasus, men der teorien fortsatt er ment å gjelde, for å undersøke om den også kan ha gyldighet i et slikt tilfelle. I samsvar med dette skriver Andersen (1997:93) videre at generalisering ut fra en kasusstudie vil avhenge av ”*evnen til å definere hvordan den enhet man undersøker passer inn i forhold til et teoretisk univers og den variasjonsbredde som kjennetegner en klasse fenomener.*”

I dette prosjektet er etterfølgelse av prinsippene om rike, tykke beskrivelser, triangulering gjennom bruk av både observasjon, intervju og forskningsdeltakere med forskjellige roller, og rett fortolkning forsøkt etterlevd etter beste evne. For at sluttproduktet, med de fortolkninger og forklaringer som gjøres, skal kunne gjøre krav på å oppfattes som kvalitativt godt med de standarder dette setter til reliabilitet og validitet, mener jeg at disse prinsippene må etterleves i

stor grad. Posisjoneringen av prosjektets kasus som en marginal enhet, men allikevel med relevans for teorien om selvbestemmelse, mener jeg kan være med på å belyse teoriens gyldighetsområde og dermed mulighetene for teoretisk generalisering.

3.9. Informantenes anonymitet og andre rettigheter

Informert samtykke og konfidensialitet er noen prinsipper som reduserer sjansen for uønskede konsekvenser for informantene. De skal ha opplysninger om hvordan prosjektet er tenkt å foregå og hva forskeren ønsker å vite noe om, samt til enhver tid ha muligheten til å trekke seg fra et prosjekt uten nærmere forklaring. Begrunnelsen for dette er at informantene skal ha sjansen til å gi sitt samtykke til deltakelse på de rette premissene, altså med den riktige informasjonen (Thagaard, 1998). I dette prosjektet foregikk som sagt all kontakt med barnevernsinstitusjonen gjennom lederen inntil potensielle informantene frivillig hadde uttrykt sin interesse for å delta. Deretter ble mer informasjon om prosjektet gitt til de som kanskje kunne tenke seg å delta, og rettighetene som informant ble gjennomgått om de valgte å delta. Noe av informasjonen som gis i forkant av intervjuer og observasjoner kan være med på å påvirke hvilken informasjon informantene er villige til å dele med forskeren. Jo mer en deltaker vet, jo lettere er det å gi de svarene en tror at forskeren ønsker å få, eller å handle på den måten man tror er forventet eller ”riktig”. Samtidig kan det være positivt i den forstand at informantene får tid på seg til å reflektere litt rundt temaet på forhånd og kanskje vil det da være lettere å gi utfyllende svar i for eksempel et intervju. Dette blir en balansegang som forskeren hele tiden må vurdere underveis i prosessen. Hvor mye og hva slags informasjon som skal gis avhenger av hvilke mulige konsekvenser forskeren kan tenke seg at blir resultatet når feltarbeidet faktisk skal gjennomføres og deretter analyseres og rapporteres. Uansett er det slik at informantene skal ha mulighet til å vurdere om dette er noe de ønsker å være med på eller ikke, basert på mest mulig nøyaktig informasjon. Derfor har jeg valgt å gi mest mulig informasjon både til ungdommene og til miljøterapeutene om dette prosjektet i forkant av datainnsamlingen, og svare åpent på de spørsmål som har kommet.

Konfidensialitet har å gjøre med anonymisering av de som deltar i prosjektet. Informasjon som kommer fram gjennom en studie skal ikke være til skade for de involverte og informantene skal heller ikke kunne gjenkjennes i en endelig rapport (Thagaard, 1998). Thagaard (1998) skriver også at prinsippet om konfidensialitet kan gå på bekostning av studiens pålitelighet og etterprøvbarehet, men i slike tilfeller er det mest riktig å prioritere

hensynet om konfidensialitet. Det er hensynet til informantene som skal veie tyngst, ikke selve forskningsprosjektet. Informantene i dette prosjektet vil ikke kunne identifiseres gjennom sluttproduktet. Navn og annen direkte identifiserende informasjon om informantene har aldri blitt lagret verken på båndopptaker, håndskrevet materiale eller pc. Der utenforståendes navn har blitt nevnt, er heller ikke disse nedskrevet noe sted. Opptak av intervjuene ble slettet umiddelbart etter transkribering. Alle sitater er gjort om til bokmål direkte i transkriberingen og jeg har valgt å fjerne benevnelse som ”hun” eller ”han”, navn og annen indirekte eller direkte identifiserende informasjon. I de tilfeller det har vært nødvendig å fjerne mulig identifiserende informasjon fra utsagnene til forskningsdeltakerne og dette gjør sitatene vanskelige å forstå, har jeg satt inn en klamme med forklarende tekst. For enkelhets skyld og av leselighet har jeg valgt å forkorte ”Hovedkontakt” til H, da navn på hovedkontakt eller benevnelse av hovedkontaktens kjønn forekom relativt ofte.

KAPITTEL 4: ANALYSE

4.1. Innsamling av informasjon

Som nevnt tidligere, har jeg valgt å bruke observasjon og intervju som datainnsamlingsstrategi. Grunnen til dette er at kombinasjon av disse strategiene kan gi et mer helhetlig bilde enn det man får bare gjennom intervjuer. Det er allikevel intervjuene som i hovedsak danner grunnlaget for analysen. Observasjonene fungerer som et tillegg til intervjuene.

Intervjuene ble gjennomført i møterom på selve institusjonen da dette var mest praktisk både for informantene og meg selv, og de hadde en varighet på rundt en time. Det ble brukt båndopptaker på alle intervjuene med unntak av ett der forskningsdeltakeren selv ikke ønsket det. Observasjonene ble gjort under to fellesmiddager på institusjonen der både ansatte som var på vakt og noen av ungdommene deltok.

4.2. Beskrivelse av institusjonen

Barnevernsinstitusjonen jeg har gjennomført datainnsamlingen på er som nevnt tidligere en liten institusjon i Trøndelag. Totalt sett bor det fem ungdommer der, og de bor i sine egne leiligheter. Fire av leilighetene ligger i nabobygget til institusjonen, mens en leilighet ligger i andre etasje i selve institusjonsbygget. Byggene ser ut som vanlige, store flermannsboliger og har hage. Området rundt preges for det meste av rolig boligbebyggelse. De ansatte ved institusjonen jobber i tillegg til ungdommene som bor på institusjonen med ungdommer som har flyttet ut i egne leiligheter andre steder i området.

Ungdommenes leiligheter ved institusjonen er relativt store og det er ungdommenes private hjem. De ansatte har nøkler til leilighetene, men disse skal bare brukes i tilfeller der det eventuelt skulle være fare for liv eller helse. På institusjonen er det noen kontorer og møterom, men også stor veranda, et kjøkken og spisestue med en sofakrok. Kontordørene står stort sett åpne hele tiden, men ytterdøra og dørene inn fra gangen er alltid låst. Besøkende til institusjonen ringer på ringeklokka om de vil inn.

En fast ettermiddag i uka er det fellesmiddag for de ungdommene som ønsker det. Også ungdommer som ikke bor på selve institusjonen er velkomne. Det er de ansatte som er på vakt som har ansvar for å lage middagen, og den blir som regel servert i institusjonsbyggets

fellesrom. Bortsett fra fellesmiddager er det ikke veldig mange fastlagte fellesaktiviteter på jevnlig basis, men det hender at ansatte og ungdommer samles og finner på noen aktiviteter som volleyball, fotball og filmkvelder.

4.3. Observasjonene

Observasjonene ble gjennomført under to fellesmiddager på selve institusjonen. Jeg kom litt før middagene skulle starte, og alle ungdommene var ikke til stede. På begge middagene var det 8-9 personer, omtrent halvt om halvt med ungdommer og voksne. Det luktet alltid godt av middagslukt når man kom inn og stemningen var det jeg vil kalle for relativt rolig. Det var ingen som så ut som om de stresset, og før vi satte oss til rette ved langbordet satt eller stod ungdom og ansatte litt spredt og snakket med hverandre. Det var en av de ansatte som laget i stand middagen, og det virket som om ungdommene og de ansatte likte både det å få servert mat og maten i seg selv. Alle virket i godt humør, det var mye smil og latter både fra ungdommer og ansatte. På den første middagen var det de voksne som pratet mest. De pratet og tullet seg i mellom, men det gikk aldri lang tid (sjelden over et minuttstid) før de voksne spurte ungdommene om noe og dermed inviterte dem med i samtalen. Under den andre middagen opplevde jeg at ungdommene også pratet litt seg i mellom i større grad, og det var gjerne en fortsettelse på et tema som tidligere hadde inkludert en eller flere av de voksne. Samtalene mellom ungdommene og de ansatte bar preg av at ungdommene fikk fortelle noe om sin hverdag og at det var mye humor inne i bildet. For eksempel ble det snakket om fotball, oppkjøring til førerkort, trafikkregler, maten som ble servert, hest og ridning – alle hverdagslige temaer som tydeligvis opptok ungdommene. Hver enkelt av ungdommene ble alltid invitert av de voksne til å si noe flere ganger i løpet av middagene. Stemningen oppfattet jeg som god på begge middagene. Dette på grunn av samtalenes karakter der humor ble mye brukt, smilene på deltakerne og den stressfrie atmosfæren som preget det hele. Underveis i måltidet ble det sendt brødkurv, salat og drikke fram og tilbake, og deltakerne var ganske så observante på hverandre og om noen manglet noe. Både ungdommer og ansatte spiste godt og vi satt rundt en time ved matbordet begge gangene. De ansatte og ungdommene satt blandet på en måte som for meg så veldig tilfeldig og bekymringsfri ut.

Som nevnt tidligere påvirket nok min tilstedeværelse situasjonen noe. For de ansatte sin del kan de nok ha blitt mer bevisste på sin egen utførelse av den yrkesrollen de skal fylle og kanskje tenkte de mer over hvordan de opptrådte i forhold til ungdommene. Samtidig

oppfattet jeg det ikke som at det var noen nevneverdig forskjell på atferden til de ansatte under middagene der jeg skulle observere og ellers når jeg var innom institusjonen for å intervjuer. Det var den samme løse humørfylte tonen og, etter det jeg så og hørte, den samme måten å opptre på ovenfor ungdommene. Når det gjelder ungdommene kan det antas at situasjonen var litt annerledes. Første middagen jeg var med på var ungdommene mer stille enn under den andre middagen, og de virket også litt mer tilbakeholdne. Da jeg var med på den første middagen hadde ingen av intervjuene med ungdommene enda blitt gjennomført, men ungdommene visste godt hvorfor jeg var der. Jeg tror nok at jeg som en ny og utenforstående person påvirket ungdommene på den måten at de var litt mer reservert under den første middagen. Dette kan muligens støttes opp av at ungdommene på den andre middagen var mer åpne og pratesalige. De fleste intervjuene med ungdommene var da gjennomført og det kan antas at de hadde klart å plassere meg i en rolle de var komfortable med. Når dette er sagt, må det presiseres at stemningen under begge middagene var veldig god, sånn som jeg oppfattet den. Dette var også noe ungdommene og de ansatte bekreftet under intervjuene når jeg spurte dem om hvordan de opplevde fellesmiddagene.

Min forståelse av samhandlingen på fellesmiddagene var at det var de voksne som hadde styringen, men at det var på ungdommenes premisser. Det var hovedsaklig ungdommene som var i fokus, og jeg opplevde det som at de ansatte bevisst forsøkte å ta del i ungdommenes hverdag gjennom å spørre, kommentere og samtale om hva som foregikk i ungdommenes liv der og da. På samme tid kunne de fortelle små historier om seg selv innenfor samme samtaleemne og de brukte mye humor. Ungdommene selv tok altså ikke styringen i stor grad, men det virket som om de satte pris på interessen fra de voksne. Det at ungdommene levde sine egne liv i sine egne private leiligheter gjenspeilet seg i noen grad i at ungdommene ikke snakket mest seg i mellom. De kjenner hverandre til en viss grad, men det er ikke ofte de tilbringer tid sammen på eget initiativ, annet enn når de velger å delta på fellesmiddager.

4.4. Opplevelse av behovet for tilhørighet

Tilhørighet kan defineres på mange måter, men som nevnt tidligere er det i dette prosjektet avgrenset til behovet for å inneha relasjoner med andre som er basert på gjensidig omsorg og et ønske om å faktisk være en del av denne relasjonen for de partene som inngår i den (Deci & Ryan, 2000). Interessant her er da hvorvidt informantene opplever det som viktig med slike

relasjoner mellom ansatte og ungdom i barnevernet, og på hvilken måte behovet for slik tilhørighet kan dekkes i barnevernsarbeidet.

Samtlige informanter mente at det måtte klaffe mellom ungdom og ansatte, at det måtte være en kjemi der. Det aller viktigste var at det klaffet mellom hovedkontakten til ungdommen og ungdommen selv, da det er hovedkontakten som skal ha tettest tilknytning. Ungdommene mente alle at det er viktig å kunne finne på ting sammen og finne tonen seg i mellom. En av ungdommene sa det på denne måten:

For å ha kjemi så må man ha samme interesser og samme holdning. Man må snakke samme språk liksom, og like å være sammen.

Viktigheten av å trives i selskap med hverandre og faktisk like hverandre kom fram da ungdommene snakket om relasjoner med voksne i barnevernet, og en uttrykte det slik:

Jeg digger [H]. [H] liker meg kjempegodt også.

Det kommer altså fram at om et tett samarbeid mellom hovedkontakt og ungdom skal fungere, så må de komme godt overens. Hvis ikke kommer det ikke til å fungere. En av ungdommene forteller hvordan det var på en annen institusjon der ungdommen fikk tildelt en hovedkontakt og kjemien mellom dem var fraværende:

Det var ingen som egentlig likte henne da, men jeg følte at hun mobbet meg. Hun var mye strengere enn de andre. Det var ikke noe moro å ha samtaler med henne, men jeg måtte jo bare gjennom det. Jeg ble så sint.

I alle intervjuene med de ansatte kom det også fram hvor viktig det var at ungdommene og hovedkontakten hadde en god kjemi mellom seg. De ansatte forteller også at dette er noe de jobber bevisst med på institusjonen. Det er ikke alltid like enkelt å finne ut hvem som kan passe best sammen, men de mener det er svært viktig for at relasjonen skal være god. Et par sitater belyser dette:

Vi prøver å gjøre en grundig jobb for å finne ut hvem som kan passe til å være hovedkontakt til den ungdommen det er snakk om. Det er ikke alltid så enkelt, men det er så viktig. Man må jo kjenne miljøterapeutenes styrker og hvordan de kan skape kjemi med den ungdommen.

Før ungdommene flytter inn så kjenner vi dem jo ikke, så det kan være vanskelig å vite hvem som ville passe best som hovedkontakt. Men man må jo prøve på det da, så godt man kan.

Det at relasjonen mellom hovedkontakten og ungdommen har utgangspunkt i at det finnes en kjemi der, at tonen er god, er altså noe alle er enige om. Man må kunne finne på ting sammen og trives i hverandres selskap. Men bare god kjemi er ikke nok, det kommer tydelig fram av

disse utsagnene som ungdommene kom med når vi snakket om relasjonen mellom voksenpersoner i barnevernet og ungdommer. De voksne må også vise at de bryr seg om ungdommene og at de voksne er til å stole på:

Man må ha noen man kan stole på, det er viktig. Noen som viser at de bryr seg om deg uansett liksom.

De må vise at de bryr seg og ikke lyve.

Å kunne stole på de voksne man skal ha kontakt med i barnevernet er altså viktig, og et par av ungdommene forteller inngående hva de mener må til for å kunne få tillit til voksne i barnevernet:

[H] har vist meg igjen og igjen at [H] er til å stole på, at [H] gjør ting som er bra for meg og er en bra person. Det er veldig viktig å kunne stole på folk. Mange har ikke hatt så mange de kan stole på før. Blir de falske så kan vi bli litt redde for dem.

Når de ser at det er noe du synes er problematisk eller at du strever med noe, da gjør de sitt beste for å faktisk høre dine ord, og hvis de merker at du egentlig ikke vil prate om det, da legger de det vekk, men viser at de faktisk er der for deg. Jeg kan si alt til [H] min egentlig. Noen ganger trenger man den voksenpersonen til å diskutere veldig viktige saker med som kan gjøre at livet ditt snur seg på hodet. Andre ganger trenger man mer en venn eller venninne.

Det viste seg også at ungdommene opplevde det som viktig å bli sett som den personen man er, og at de voksne i barnevernet bryr seg om livet til ungdommene. Disse utsagnene vitner om det:

En god miljøterapeut er en person som ikke bare skriver ned det du sier og så legger det i en skuff, men ser livet ditt og faktisk bryr seg.

Alle var ok og ville snakke med meg, de liker meg jo. Men det er ikke alle jeg vil snakke med om alt, jeg stoler mest på [H]. [H] er veldig flink til å se på meg som den jeg er.

I det siste utsagnet nevnes det også at det ikke er alle en ønsker å snakke med om alt. Det er rett og slett ikke alle voksne i barnevernet man møter jevnlig som man ønsker å dele alt med, noe som virker naturlig. Dermed blir arbeidet med å finne en voksenperson som ungdommene kan stole helt og fullt på, og kan ønske å snakke med, viktig.

De ansatte opplever også at det å bry seg og å være en voksenperson til å stole på er noe som er viktig for ungdommene. En av de ansatte sier det på denne måten:

Hvis de ikke kan stole på oss så blir det jo vanskelig å komme noen vei, da får vi ikke gjort noen god jobb. Vi må jo vise at vi er interessert i dem og at vi bryr oss om dem, alle trenger jo det. Man trenger å ha noen i ryggen.

Det at man har støtte fra en voksenperson som bryr seg er altså viktig, og utsagnet nedenfor forteller om en av de ansattes vektlegging på at det å være der uansett og ikke gi opp kan vise ungdommene at den voksne er til å stole på:

Jeg tenker jo at ungdommen føler seg trygg, og at en god miljøterapeut kan bruke mye av seg selv. At vi viser at vi er her å ikke som...om du avviser meg så er jeg her i morgen likevel. Jeg lar meg ikke avvise for å si det sånn, jeg er her. Om du skjeller meg ut i dag, så banker jeg likevel på døra di i morgen. På sikt tror jeg faktisk at de kan bli trygge på at vi faktisk er der. Man må jo gjøre seg fortjent til at ungdommene skal stole på seg.

Informantene var også opptatt av at relasjonene måtte være personlige, at det ikke bare handler om en jobb, men en genuin interesse for og omsorg for ungdommene. En ungdom fortalte om hvordan det opplevdes å bli møtt med glede av hovedkontakten sin:

[H] møtte meg og gav meg en klem og et kyss på kinnet liksom, og det er jo ganske artig. [H] er veldig flink til å se på meg som den jeg er.

Det er viktig for ungdommene at de voksne viser interesse for ungdommenes hverdag og at de voksne tar del i livet deres. De legger vekt på at de ikke vil oppleve å føle seg som bare en ”jobb”, men at de ønsker å bli sett som den personen de er. De voksne bør ta del i hverdagen til ungdommene for at relasjonene skal preges av personlighet. To av ungdommene sier det slik:

Ikke bare hovedkontakten, men alle sammen, de bryr seg faktisk. De tar det ikke bare som en jobb. Hvis jeg forteller noe som er veldig dårlig eller veldig bra, så føler jeg at de kan dele de sorgene og gledene jeg har hatt. Angående hovedkontakten og de som jobber her så føler jeg veldig at de setter seg inn i livet mitt, tar del i livet mitt, og det liker jeg.

De som jobber her er flinke til å se oss som ungdommer, vi er ikke bare en jobb liksom.

Ungdommene ønsker seg altså relasjoner med voksne som er basert på oppriktig interesse og omsorg, og preges av personlighet. Dette mener også de ansatte som jeg intervjuet var viktig, og en av dem poengterte at det kan være viktig å ikke være forutinntatt i møtet med ungdommene, men at man ønsket å bli kjent med dem som menneske, uten at informasjon fra andre skulle påvirke for mye:

Ungdommene tror jo ofte at vi miljøterapeuter sitter på en sånn kjempemappe, det tror jeg mange ganger, at de tror vi sitter med all den bakgrunnsinformasjonen om dem, men det gjør vi jo ikke. Ofte har vi ikke så mye informasjon i starten. Vi er litt åpen på det, møter ungdommen og så blir vi kjent med dem, her og nå.

En annen ansatt mener det også er viktig at ungdommene ser de voksne i barnevernet som menneskelige, som personer som alle andre. Det blir også påpekt at de ansatte ved institusjonen er nøye med hvordan de omtaler ungdommene:

Jeg tror det er litt viktig at de ser at vi er en gjeng med mennesker vi også, og ikke noen superpedagoger. Vi tuller og flirer som alle andre og trenger ikke å ta alt så alvorlig. Vi er jo veldig nøye med hvordan vi omtaler dem, vi kaller dem jo ikke for bruker eller klient, det er jo ungdommene liksom, rett og slett.

En ting som gikk igjen når ungdommene snakket om barnevernet og institusjonen de bodde på, var at de skilte mellom disse to. Flere ganger brukte de ”barnevernet” om forvaltningen som de ikke hadde nær kontakt med, mens institusjonen og de som jobbet der ble omtalt med institusjonsnavnet i flertall og eller personnavn i entall. Dette kan tolkes som at ”barnevernet” for ungdommene var noe annet enn institusjonen og hadde en mer negativ klang i den forstand at det ble omtalt som et fjernt apparat med ”de andre” som bestemte og kunne finne på å ta avgjørelser over hodet på ungdommene. Et par av utsagnene til ungdommene illustrerer dette skillet tydelig:

[H] tok det opp med barnevernet og [kjønn] der saksbehandleren. Jeg har ikke fått [det] enda, men det er jo ikke [H] sin feil da.

Jeg har ikke så mye å takke saksbehandleren min for egentlig, det har ikke vært så stor hjelp (...) Etter at jeg fikk hjelp herfra [fra institusjonen] ble ting bedre da, de bryr seg og vil hjelpe (...) Barnevernet bryr seg ikke alltid så mye.

Ingen av ungdommene hadde noe særlig kontakt med saksbehandleren sin i forvaltningen og utsagnene nedenfor viser hvordan ungdommene av og til hadde opplevd å ikke være en aktiv deltaker når beslutninger rundt deres hverdag skal tas:

Jeg kjenner nesten ikke saksbehandleren min. (...)Jeg visste ikke om [institusjonsnavnet] før jeg ble plassert her, men jeg fikk bare beskjed om at jeg skulle hit.

Jeg tror det er saksbehandleren som har mest ansvar for flytting og hvor jeg skal bo og sånt (...)Jeg kjenner [saksbehandler] ikke sånn godt nei.

Jeg har hatt flere saksbehandlere nå, men alle har helt plutselig gått ut i permisjon. Når jeg møtte den første saksbehandleren min så hilste [saksbehandler] ikke på meg en gang. [Saksbehandler] henvendte seg ikke til meg i det hele tatt og da ble jeg veldig lite interessert i å fortelle hvordan jeg faktisk hadde hatt det.

Også de ansatte opplevde at kontakten mellom saksbehandler og ungdom ofte var liten og alle nevnte at dette kunne ha noe å gjøre med at saksbehandlere ofte har veldig mange ungdommer å forholde seg til. En ansatt sa det på denne måten:

Det hender at de [saksbehandlere] kan være vanskelig å få tak i, og at vi ikke vet hva som skjer og at ungdommen ikke vet hva som skjer. Da skorter det på informasjon, og det hender jo. Ungdommen blir veldig frustrert, og det skjønner jeg jo godt, forbannet og alt mulig rart, lei seg. Det er så rart, for ungdommen, de skiller....de skiller veldig mellom barnevernet, eller saksbehandler og barnevernet, mens vi, vi er på en måte [navnet på institusjonen]. Det sier jo noe det og. Men så tenker jeg, vi er jo en del av barnevernet vi og – ja, men dere er jo ikke dem sier de da. Så vi har fått ulike roller. Det er jo godt å tenke på.

Her ser vi også at den ansatte opplevde at ungdommene skilte mellom institusjonen og resten av barnevernet, og at ungdommene hadde tildelt dem forskjellige roller. Flere av informantene, både ungdom og voksne, var inne på arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og førstelinjetjenesten i barnevernet, og i grove trekk kan dette utsagnet oppsummere hvordan de opplevde den:

Tror rett og slett at saksbehandlerne har for mye å gjøre, for mange ungdommer. Saksbehandlerne kjenner oftest ikke ungdommene godt og omvendt. Vi jobber på en måte på oppdrag fra saksbehandler.

4.4.1. Oppsummering

Som vi ser var det en del faktorer som informantene opplevde at var viktig i relasjonen mellom de voksne og ungdommene. Samtlige informanter mente at det måtte være en kjemi mellom partene, at de voksne var til å stole på og brydde seg om ungdommene, og at relasjonene var preget personlighet og nærhet. Dette måtte altså være tilstede for at ungdommene skulle ha et ønske om å være del av en slik relasjon. For ungdommene opplevdes det i stor grad som at saksbehandleren deres var en fjern person de hadde lite kontakt med. Det var med andre ord ikke noe direkte støtte i relasjonen mellom den som i hovedsak har ansvar for de store avgjørelsene og ungdommene selv. En av ungdommene var riktignok ganske fornøyd med sin saksbehandler, men hadde ikke mye kontakt med personen, og mange av ungdommene kom med historier om å bli overkjørt og ikke bli hørt av forvaltningen. Når vi snakket om relasjoner mellom voksne og ungdom i barnevernet, var det i all hovedsak relasjonen til hovedkontakt og andre voksne på institusjonen som man møtte på jevnlig basis som opplevdes som viktigst, ikke relasjonen til saksbehandler. Institusjonen og de ansatte der ble omtalt på en annen måte enn resten av barnevernet, og i en mer positiv vending. Ungdommene uttrykte at slike tette bånd med voksenpersoner i barnevernet var viktig for dem.

4.5. Opplevelse av behovet for kompetanse

Behovet for kompetanse kan dekkes på mange måter i følge teorien om selvbestemmelse, men hovedpoenget er at opplevelse av kompetanse dreier seg om muligheten til å påvirke omgivelsene på en slik måte at man kan oppnå det man har satt seg som mål. Behovet for

kompetanse må, som behovet for tilhørighet, dekkes gjennom selvbestemmelse (Deci & Ryan, 2000). For dette prosjektets problemstilling er det relevant å se på i hvilken grad behovet for kompetanse er viktig og hvordan ungdommer og ansatte i samarbeid kan søke å dekke dette behovet.

Alle ungdommene mener at det er viktig å oppleve at man mestrer noe i hverdagen, det være seg skole og utdanning, holde orden i leiligheten og andre ting som gjør at man takler hverdagslivet. Ungdommene ønsket å gjøre det de hadde satt seg som mål og gjennomføre det på en god måte, men fortalte også at det ikke alltid var like enkelt. For ungdom generelt gjelder det nok som for de ungdommene jeg intervjuet at det er mange ting man gjerne vil, og at det innimellom kan hope seg litt opp. En ungdom sa det på denne måten:

De [ansatte] prøver jo å motivere, og jeg vet jo at det er viktig. Jeg er bare så skolelei. Jeg har så mye å gjøre, det er mange ting som jeg vil gjøre bra, så jeg får så dårlig tid. Men de [ansatte] hjelper meg jo, og jeg tror det går bra. Jeg vil jo ha en utdanning.

Ungdommene nevnte også at målene de hadde satt seg i samarbeid med miljøterapeutene var noe de gjerne ville mestre. Det var ikke alltid at planen med målene var like viktig i hverdagen, men de tenkte over den innimellom. En av ungdommene sier:

Vi har planer med mål som vi skal prøve å nå. Men man må nå de små målene før man når de store tror jeg. Jeg har fått høre at du, nå har du faktisk nådd det målet der. Det var litt godt, selv om det bare var et lite mål.

Det blir her sagt at for å oppnå de store målene må man først oppnå de små, og dette støttes av utsagnet til en av de andre ungdommene:

Det er en del små mål jeg vil nå, sånne mål som til sammen gjør meg i stand til å flytte for meg selv. Det er jo litt av poenget her, å klare seg selv, ikke sant.

Ungdommene mener at det er viktig for dem å vise at de er selvstendige og greier seg godt selv, og at de takler utfordringer. Dette kommer fram i alle intervjuene med ungdommene. Samtidig opplever de at de kan få hjelp av de ansatte på institusjonen om de møter på utfordringer som kan bli for tøffe:

Jeg spør ikke så ofte om hjelp for jeg har lyst til å vise at jeg klarer meg selv. Men når jeg ser at det er ting jeg ikke klarer helt alene, så spør jeg.

Når jeg ikke vet hva jeg skal gjøre så kan de si neida, det her klarer du selv, jo da, du er flink....masse positiv tilbakemelding. Men sier jeg nei, det her klarer jeg faktisk ikke, så kommer de med råd og forteller meg litt. Men når jeg faktisk hører at de har tillit til at det her klarer jeg selv, så prøver jeg, og ofte så greier jeg det jo også, og det er moro.

Ungdommene uttrykker altså at det er viktig for dem å føle at de mestrer ulike aspekter av hverdagen, men når vi snakket om temaet kom det også fram at det var viktig å føle at noen trodde på en, og verdsatte mestring, og at dette gav motivasjon til å stå på videre:

Det blir veldig verdsatt når vi klarer noe her, også får jeg lyst til å prøve mer når jeg får ros eller får høre at det her klarte jeg fint. Et annet sted jeg var på, der ignorerte de helt om jeg klarte noe, så til slutt ville jeg ikke dele noe med dem. Jeg ble jo lei meg.

Ofte har jeg hørt at det her taklet du bra, du har en god personlighet, alt det der. De viser ikke bare at de er stolte, men at de vet at jeg faktisk klarer meg. Da får jeg lyst til å vise flere ganger at jeg kan klare meg fint.

En av ungdommene nevner også en helt konkret episode som følte god:

Det var derfor vi gikk ut og spiste [en bestemt dag] skjønner du, for å feire at det gikk så bra med skolearbeidet. Det var [H] som foreslo det. Det er moro å feire at man gjør det bra.

De ansatte peker også på at de opplever at det er viktig for ungdommen å mestre, men at de oppfatter det som spesielt viktig at noen har troen på ungdommene. En ansatt sier det slik:

Jeg tror kanskje at ungdommene kan bli litt ekstra motivert når de vet at de kan få til noe og de vet at det er noen som har tro på dem.

En annen ansatt forteller om at det hender når de snakker med ungdommer de har jobbet med tidligere at ungdommene selv forteller hvor viktig det var å ha noen som trodde på en:

Noen av ungdommene forteller gjerne etterpå at det var godt å ha noen som hadde troa på dem, selv om de kanskje var rusa eller hadde kommet i trøbbel.

Også en av de ansatte forteller om det å feire at ungdommene har oppnådd mål de har satt seg, og at det virker som om ungdommene setter stor pris på det. Det blir også her nevnt at det er viktig å oppleve at noen virkelig tror på en:

Når man har oppnådd noen mål, så feirer man og det er jo stas. De opplever jo at det er dem som blir satt i fokus, det er jo til ære for dem. Vi feirer jo dem. Og det er så viktig at vi har troen på dem, oppriktig tro på dem.

4.5.1. Oppsummering

Både ungdommene og de ansatte mente at det å mestre utfordringer i hverdagen var viktig, eller sagt med andre ord, at det å oppleve seg som en kompetent aktør var av stor viktighet. Ungdommene gav alle uttrykk for at de ønsket å vise at de klarte seg bra og mente at det var viktig å nå de målene man hadde satt seg. Det var rett og slett viktig å mestre. Men alle informantene la mer vekt på at det å oppleve at noen virkelig hadde tro på ungdommene og

verdsatte at ungdommene mestret noe. Ungdommene uttrykte at når noen trodde på dem og at de kunne greie ting, så var dette en motivasjonsfaktor. Alle informantene la også vekt på motivasjonsfaktoren ved det å få oppriktig ros og det å føle at man hadde noen å dele følelsen av oppnåelse med. Ungdommene fortalte om hvordan de opplevde det som positivt når de mestret noe og så fikk bekreftelse av de ansatte ved institusjonen på at de hadde klart noe bra. Det var altså ikke bare det å mestre noe i seg selv som var viktig, men den positive følelsen ungdommene fikk når voksenpersoner rundt dem så det, roste dem, og viste at de anerkjente og verdsatte det.

Det gikk igjen i intervjuene at det ofte var viktig å ikke gape over for mye med en gang, men at man måtte ta små skritt av gangen i riktig retning. Dette kom også frem gjennom hvordan ungdommene mestring av forskjellige mål, der de anså de små målene som viktige for å mestre de store.

4.6. Opplevelse av behovet for selvbestemmelse

Behovet for selvbestemmelse dreier seg om å kunne ta autonome og bevisste valg når det gjelder egen atferd og utvikling, basert på de mulighetene eller alternativene man har. Dette kan lede til indre motivasjon (Deci, 1980). Dette betyr også at selvbestemmelse handler om muligheten til å velge å avstå fra å bestemme og heller la andre ta avgjørelser.

Alle informantene mente bestemt at muligheten til å bestemme over egen situasjon var svært viktig for at de skulle trives og være motivert for å mestre egen hverdag. En av ungdommene sier det slik:

Det blir så stress når man ikke får bestemme selv hvor man skal bo og sånt. Man kan føle seg litt...det blir veldig vanskelig å komme seg på skolen og sånt. Man føler seg litt død innvendig.

Dette utsagnet forteller oss at nettopp muligheten til selvbestemmelse i saker som er viktige for personen spiller inn på motivasjon og trivsel i stor grad. Når en blir fratatt retten til å ha kontroll over egen livssituasjon kan man føle seg litt ”død innvendig”, noe som kan tolkes dit hen at man mister følelsen av å være deltaker i eget liv og dermed motivasjonen for å mestre de utfordringene hverdagen byr på. En av de andre ungdommene sier det slik:

Når jeg har møtt på voksne som har presset meg og sagt at jeg må gjøre noe, så slår jeg meg vrang. Det er mye bedre å prøve å vekke nysgjerrigheten, da får man jo kanskje lyst.

Også av dette utsagnet ser vi hvor viktig det er for motivasjonen at ungdommene får være med på å bestemme selv, og ikke bli overkjørt i saker som angår dem. En ungdom kommer med et eksempel på hvordan selvbestemmelse generelt kan virke positivt på det å ta ansvar for eget liv:

Jeg kom til "du skal". Da ble alt sammen gærent. Det er bedre å snakke om ting. Hos [navn] hadde jeg det egentlig veldig fritt. Vi satte oss ned og snakket om det og ble enige. Det ble litt sånn at jeg for eksempel tenkte: Aha, jeg kan komme tilbake når jeg vil, og da var jeg sjelden ute sent. Da hadde jeg lyst til å komme tilbake tidligere og snakke litt og sånn, bare slappe av.

Det å få lov til å være med å bestemme selv gjorde altså sitt til at ungdommen fikk mer lyst til å følge opp saker som hadde vært snakket om og drøftet. De var med andre ord mer motivert for det. De ansatte uttrykte også at de opplevde at ungdommenes mulighet til å bestemme selv var viktig, og de sa også det at dette var noe de hadde fokus på i sitt arbeid, blant annet når de satte opp noen av møtene med ungdommene. Det er altså en viktig del av arbeidet at ungdommene skal være inkludert som aktive deltakere og beslutningstakere. Det er ungdommenes møte, og ikke de ansatte eller andre voksnes møte. To av de ansatte sier det slik:

Det er veldig sånn at det er ungdommenes stemme. De velger nettverket sitt selv, og de...det er på en måte dems møte, det er dems stemme som skal bli hørt. Det er veldig sånn fokus på positive ting, og det er jo ungdommene som bestemmer hva som skal tas opp på de møtene.

Det er rett og slett ungdommenes møte, og de bestemmer hva som skal tas opp og hvem som skal være med på møtene.

Også når det gjelder utarbeidelse av planer med mål er ungdommene sterkt involvert. Dette forteller både ungdommene selv og de ansatte. En ansatt forteller om viktigheten av at en plan må tilpasses den enkelte ungdom for at den ikke skal frata ungdommen motivasjonen:

Vi har samtaler med ungdommene og de kommer med ønsker. Ungdommene bestemmer mål for seg selv. Vi kan jo ikke overkjøre, da mister de helt motivasjonen. For eksempel kan det godt være en plan med bare ett eneste mål.

Alle ungdommene opplevde at de hadde høy grad av selvbestemmelse når det gjaldt utarbeidelse av målene og samtlige hadde vært med på å utforme dem selv. Et par av ungdommene forteller det slik:

Vi laget planen sammen, med de målene jeg har lyst til å få til. Også er det de kommer med tips som vi kan legge til da, og jeg er jo som oftest veldig enig i det de sier.

Vi snakket sammen og diskuterte og fant dem på sammen. Sånn som å holde det ryddig i leiligheten, komme seg på skolen og sånt. Sånne små mål som gjør at jeg blir i stand til å flytte for meg selv.

Noen av ungdommene gav uttrykk for at det kunne bli vel mange møter og planer av og til, men at dette gikk greit allikevel. Også en av de ansatte oppfattet det slik av og til, men forteller samtidig om hvordan det gjennom de hverdagslige samtalene og gjøremålene kan komme fram ting som ungdommene ønsker å gjøre eller oppnå. Dette kan være utgangspunkt for et mål som ungdommene da har bestemt selv:

Noen tror jeg nok er lei av alle planer og alt det der, at de ikke synes noe om det, men det blir jo litt til hva vi gjør ut av det også. Hvis man sitter og prater, er ute og går tur, når man snakker sammen, så kommer det jo ofte masse, så blir det på en måte å få nedfelt det og snakke med ungdommen om det. Da har de jo sagt noe om det selv. Det handler om i hvilken setting man gjør det. Det er mange ganger ting kommer fram uten at ungdommen tenker på det selv, ikke sant, som når vi står og lager mat og sånt, da kan de si at de vil lære mer om matlaging eller nye oppskrifter for eksempel. Da kan det være et helt konkret mål.

I forhold til de dagligdagse avgjørelsene og samarbeidet på institusjonen gav altså både ungdommer og ansatte uttrykk for at ungdommene hadde stor grad av selvbestemmelse. Ungdommene har det relativt fritt og kan styre sin egen hverdag for det meste som de vil. Det var når det gjaldt de store avgjørelsene, som saksbehandler oftest hadde ansvar for, at ungdommene i mindre grad opplevde selvbestemmelse. Samtlige ungdommer hadde opplevd å bli flyttet til steder uten at de aktivt hadde fått være med å bestemme, og flere hadde erfaring med å bo på steder de ikke trivdes som en følge:

De spurte meg jo hvor jeg ville bo, men når jeg sa at jeg absolutt ikke ville bo [der de foreslo], så hørte de ikke på meg, så jeg måtte flytte dit allikevel. Jeg sa jo at det ikke kom til å gå.

Flyttingen kom veldig brått på, men jeg kunne jo ikke si nei. Jeg mistet jo alt der jeg var, akkurat når ting endelig begynte å gå bra.

Utsagnene nedenfor vitner om hvor viktig det er for ungdommenes motivasjon, utvikling og helse at de faktisk trives der de skal bo. I tilfeller der ungdommene må bo på steder de ikke selv har vært med på å bestemme, blir utfallet ofte ikke positivt og kan påvirke forskjellige områder i livet deres:

En gang ble jeg flyttet langt av gårde til et sted der jeg ikke kjente noen. Jeg bodde på plasser som tok helt kraften fra meg så jeg ikke klarte å gå på skolen.

Jeg måtte være der litt over en måned, til slutt så ble jeg syk.

Disse to siste utsagnene fra to ungdommer, vitner om hvor stor påvirkningskraft det kan ha å ikke lenger føle seg som en aktiv beslutningstaker i saker man anser for viktige og som angår en selv i aller høyeste grad.

4.6.1. Oppsummering

På den aktuelle institusjonen i dette prosjektet har ungdommene det veldig fritt. De bor i sine egne leiligheter, kommer og går stort sett som de vil og har ikke svært mange regler å forholde seg til. Med andre ord styrer de mye av hverdagen sin selv, med oppfølging av de ansatte ved institusjonen. De har utarbeidet planer i samarbeid med de ansatte der, men disse planene er i følge både ungdommene selv og de ansatte i hovedsak et resultat av ungdommenes egne ønsker og uttalte mål.

Informantene mener at det er veldig viktig å ha kontroll over sin egen livssituasjon. Ingen av ungdommene forteller at de vil bestemme alt selv, men de ønsker å være en aktiv deltaker i avgjørelser som omhandler deres egen hverdag, både når det gjelder store og små avgjørelser. Alle ungdommene hadde opplevd at viktige saker som påvirket deres livssituasjon ble avgjort over hodet på dem og at de ble fratatt kontrollen. De negative virkningene av dette var i mange tilfeller svært alvorlige, noe et par av utsagnene ovenfor viser.

Informantene legger vekt på at det er viktig å ikke få avgjørelser og regler tredd ned over hodet på en. Flere av ungdommene fortalte historier der de hadde opplevd å miste motivasjon når de ikke fikk utøve selvbestemmelse, og omvendt, at de opplevde å motiveres av å bli behandlet som en autonom aktør i eget liv. Ytre press og kontrollerende omgivelser oppleves som noe negativt for informantene.

KAPITTEL 5: TEORI OG EMPIRI

5.1. Det universelle ved teorien om selvbestemmelse

Teorien om selvbestemmelse fokuserer på at mennesker i alle situasjoner bør få dekket behovet for autonomi, tilhørighet og kompetanse. Dette gjelder med andre ord også barnevernsungdom. Behovene er universelle for alle individer, men kan dekkes på flere forskjellige måter avhengig av kulturell kontekst (Deci & Ryan, 2002). Informantene i dette prosjektet fortalte alle om sin opplevelse av hvordan disse behovene kunne dekkes gjennom samhandlingen mellom voksenpersoner i barnevernet og ungdommene selv. Det viser seg at det er viktig å få dekket behovene, og dette var på mange måter forventet. Det er naturlig å anta at de fleste mennesker ønsker å kunne opptre autonomt, å føle tilhørighet til andre mennesker og at det er viktig å føle seg kompetent som aktør i egen hverdag. Sånn sett kan det påstås at teorien om selvbestemmelse i stor grad samsvarer med informantenes opplevelse på generelt grunnlag. Samtidig viser det seg at måten behovene bør dekkes på, sånn som man kan tolke informantene, kanskje ikke er de mest åpenlyse, sett ut fra teorien selv. Dette vil jeg drøfte nedenfor.

5.2. Viktigheten av de gode relasjonene til voksne

Som nevnt tidligere var behovet for tilhørighet, eller gode relasjoner med voksenpersoner i barnevernet, noe som ble oppfattet som viktig av alle informantene. Det ble lagt vekt på kjemi og det å finne tonen seg i mellom, og rett og slett trives i hverandres selskap. Informantene mente at det spesielt var hovedkontakten som opplevdes som en ressurs å støtte seg til. Ungdommene selv gav uttrykk for at de hadde behov for å ha den nære kontakten med i hvert fall en voksen i barnevernet de fant tonen med, som brydde seg og som de kunne stole på uansett. De ansatte jobbet også bevisst for å sørge for at det kunne være ”match” mellom ungdommen og hovedkontakten. Viktigheten av en stabil relasjon med en voksenperson er også noe som dokumenteres gjennom annen forskning, og har vist seg å kunne være avgjørende for i hvilke grad ungdommer lykkes med selvstendighetsarbeidet (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008; Storø, 2001).

I utgangspunktet er ingen av relasjonene mellom de ansatte og ungdommene ved den aktuelle institusjonen et resultat av selvbestemmelse fra ungdommene sin side. Ungdommene har ikke valgt de voksne selv. De har heller ikke valgt saksbehandler selv. Det kan ut fra

selvbestemmelsesteorien argumenteres for at slike relasjoner ikke vil dekke behovet for tilhørighet fordi de ikke er resultat av selvbestemmelse. Samtidig uttrykker ungdommene at når betingelsene for en god relasjon med de voksne er til stede (kjemi, god tone, omsorg, tillit, personlighet og interesse for ungdommenes hverdag), så ønsker ungdommene å tilbringe tid med disse voksne. Når relasjonen er god er det altså selvbestemmelse inne i bildet allikevel. Mennesker har en tendens til å like et annet menneske i høyere grad om de vet at dette er gjensidig (Aronson, 2008). Dette belyses av informantenes vektlegging av kjemi, god tone og personlighet mellom ungdommene og de voksne i barnevernet. Bowlbys (2005) tanker om tilknytning kan også sies å belyses ut fra informantenes fortellinger. Relasjoner basert på tillit, omsorg og det at den voksne bryr seg kan karakteriseres som en trygg tilknytning, selv om denne tilknytningen kanskje ikke skapes over mange år. For ungdommene var det de nære ansatte som de hadde kontakt med jevnlig som de opplevde gode relasjoner til. Spesielt gjaldt dette hovedkontakten deres. Det var ingen av ungdommene som uttrykte at de opplevde relasjonen til personer i forvaltningen som god nok til å kunne dekke behovet for tilhørighet.

Generelt sett bekreftes det at det er viktig for ungdommene å oppleve tilhørighet til en eller flere voksne i barnevernet. Ungdommene kan dekke dette behovet gjennom relasjoner til de ansatte, men det er altså noen kriterier som må være på plass. Teorien om selvbestemmelse er ikke nyansert nok til å fange opp hva som skal til for å dekke behovet for tilhørighet i enhver kontekst, men dette er heller ikke noe den hevder å kunne gjøre. Informantenes opplevelse av det som var viktig for å oppleve tilhørighet utdyper derfor teorien på dette området og i den aktuelle konteksten. Andre teorier som for eksempel tilknytningsteori kan bygge opp under dette og kanskje være bedre egnet når man skal undersøke spesifikke kontekster.

5.3. Viktigheten av å mestre

Som for de fleste andre mennesker var det viktig for ungdommene å mestre ulike områder av livet på en god måte. De ønsket alle å gjøre det godt her i livet og vise at de var kompetente aktører i eget liv. Ungdommene opplevde det som viktig å nå de målene de hadde satt seg, både generelt sett og spesifikt i planene de hadde utarbeidet sammen med de ansatte ved institusjonen. Flere gav uttrykk for at mål som skulle nås måtte være resultat av selvbestemmelse for at de skulle føle seg motivert for det. Sagt med andre ord måtte ungdommen selv få definere hvilke mål de opplevde som viktig for eget liv for at motivasjonen skulle komme på plass. Dette samsvarer med teorien om selvbestemmelse da

det legges vekt på at behovet for kompetanse må dekket gjennom autonome valg av mål. Dette betyr at mål eller områder man skal beherske må oppleves som viktig og overkommelige av aktøren selv.

Deci og Ryan (2000) poengterer at egen opplevelse av kompetanse står i sammenheng både for ytre og indre motivasjon, men at ytre konsekvenser som belønning kan redusere den indre motivasjonen. Deci (1995) hevder at det er det kontrollerende i belønning som reduserer atferden. Altså må opplevelsen av kompetanse oppstå uten ytre konsekvenser som oppleves som kontrollerende. Først da er det snakk om indre motivasjon. Ungdommene i dette prosjektet la alle vekt på at det å oppleve mestring i seg selv var viktig. Samtidig forteller informantene også at ros og verdsettelse var noe som motiverte ungdommene og at det opplevdes positivt. Det er altså ikke bare det å mestre som er viktig. Belønning har også en funksjon når det gjelder opplevelse av kompetanse. Det er vanskelig å motstride at motivasjon teoretisk sett er mer robust når den kommer innenfra. Allikevel kan det argumenteres for at ytre konsekvenser godt kan være en motivasjonsfaktor. Anerkjennelse og ros kan være viktig for å oppleve seg selv som kompetent. Aronson (2008) skriver at når virkeligheten er uklar for aktøren, så kan informasjon fra andre mennesker være spesielt viktig. Dette kan gjelde de minste ting. Mennesker kan altså være avhengig av andre for å vurdere virkeligheten. Når individet selv ikke greier å vurdere sin egen kompetanse på ulike områder, kan det tenkes at personer rundt individet kan være støttespillere. På denne måten kan ros og anerkjennelse tenkes å være en bekreftelse og kilde til informasjon mer enn en belønning.

Informantenes vektlegging av ros og anerkjennelse som motivasjonsfaktor kan også ses i lys av Banduras teori om selvregulert atferd. Selvregulert atferd består av delprosessene observasjon, evaluering og respons på egen atferd. Hvordan en person evaluerer sin egen atferd er ofte påvirket av normer i de sosiale omgivelsene, i tillegg til den tro et individ har på egne evner eller sin egen kapasitet (Bandura, 1986). Viktigheten av andres vurderinger og forventninger kommer her tydeligere fram enn i teorien om selvbestemmelse der fokuset ligger mer på individets egen opplevelse av å mestre omgivelsene. Det kan synes som at teorien om selvbestemmelse ikke kan stemme helt overens med hva informantene opplever som viktig når det gjelder kompetanse. Samtidig legges det i teorien stor vekt på at mennesket er vekst- og utviklingsorientert idet det søker å integrere elementer i de sosiale omgivelsene med sitt eget selv. Selvbestemmelsesteorien hevder med andre ord at mennesker tenderer til å internalisere verdier og normer fra den sosiale gruppa de tilhører og at dette er en del av den positive psykologiske utviklingen (Deci & Ryan, 2000). Ros og anerkjennelse kan derfor

kobles opp mot ønsket om internalisering av normer og verdier når det fungerer som bekreftelse eller informasjon fra omgivelsene. Ser man det på denne måten kan anerkjennelse og ros være med på å dekke behovet for kompetanse.

Det var allikevel ikke dette informantene ga uttrykk for at var viktigst når temaet kompetanse og mestring ble tatt opp. Både ungdommene og de ansatte la mer vekt på at det å ha noen i ryggen, eller noen som trodde på en, var av stor viktighet. Om vi ser dette i lys av Covingtons (1984) tanker rundt frykten for å mislykkes, kan det argumenteres for at det å ha person som tror på en kan ta brodden av den verste frykten. Frykten for å mislykkes handler om frykt for at selvverdet ikke skal kunne opprettholdes. Det at noen tror på en kan kanskje legge en demper på denne frykten. På den annen side kan det tenkes å bidra til at frykten for å mislykkes blir større. Å ha noen som tror på en gir forventninger og kan skape press utenfra. Prestasjonsangst kan i så fall bli resultatet allikevel. Prestasjonsangsten er antagelig størst når individet ikke selv har fått bestemme hva som skal mestres og hvordan, og dette handler igjen om selvbestemmelse. Men i situasjoner der individet har fått definere det som skal mestres selv, kan det også skapes prestasjonsangst når noen tror på en. Det er rimelig å hevde at individet ikke vil skuffe den eller de som tror på en. Jeg vil argumentere for at dette kan ha noe å gjøre med behovet for tilhørighet å gjøre. De gode, trygge relasjonene kan tenkes å spille en stor rolle for hvorvidt ungdommene ønsker å legge ned innsats for å mestre en utfordring. Når informantene legger så stor vekt på det positive aspektet ved å ha viktige personer rundt en som tror på en, kan det tolkes som at tilhørigheten til disse er med på å legge grunnlaget for å tørre å prøve ut sin kompetanse i omgivelsene. Selv om det kan ligge frykt for å mislykkes og dermed frykt for å skuffe andre på lur, så kan det tolkes som at så lenge relasjonene oppfyller de betingelsene informantene oppgav, vil det i hovedsak være positivt. Kanskje kan behovet for kompetanse derfor stå i en sterkere sammenheng med behovet for tilhørighet enn det selvbestemmelsesteorien redegjør for.

5.4. Viktigheten av å ha kontroll over eget liv

Ungdommene som bodde på institusjonen uttrykte at de hadde stor grad av frihet og kontroll over egen hverdag på institusjonen. Alle ungdommene opplevde at de i stor grad hadde beslutningsrett i de dagligdagse avgjørelsene rundt egen situasjon og mente at dette var positivt. Som nevnt tidligere følte ungdommene at det å kunne få definere sine egne mål ofte gav motivasjon til å faktisk ville oppnå disse målene. Den dagligdagse samhandlingen mellom

de ansatte og ungdommene var på mange måter nettopp preget av ungdommenes selvbestemmelse, og ungdommene selv gav uttrykk for at de trivdes med dette.

Når det gjelder de store avgjørelsene i ungdommenes liv, som for eksempel flytting, uttrykte ikke ungdommene at de hadde opplevd å ha stor grad av selvbestemmelse. I mange tilfeller er det en saksbehandler som fatter slike vedtak og institusjonen jobber ”på oppdrag” fra saksbehandler, som en ansatt sa det. Når samtlige ungdommer forteller om episoder der de har opplevd å bli direkte overkjørt og for eksempel blitt flyttet til steder de selv ikke ønsker, forteller dette noe om at selvbestemmelsen og muligheten for kontroll over eget liv i noen tilfeller har blitt ignorert av voksenpersoner i barnevernet. Alle ungdommene fortalte om hvordan dette påvirket dem negativt og i de mest ekstreme tilfellene om hvordan det gikk ut over andre områder i livet deres. Det er tydelig at det også er behov for selvbestemmelse i de store sakene, ikke bare de som dreier seg om hverdagslige ting. Antonovsky (1987) skriver at alle mennesker trenger en opplevelse av sammenheng i livet sitt. Sammenheng handler om begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. Dette trenger man for å mestre livet i seg selv og for helsen sin skyld. Han skriver videre at individer trenger en følelse av forutsigbarhet og forventning om at ting vil gå bra ut fra de rammene man har å forholde seg til, og at kilden til sammenheng finnes både i de sosiale omgivelsene og i individet selv (Antonovsky, 1979). Dette kan belyse ungdommenes fortellinger om å miste kontrollen over livet sitt. Når man ufrivillig mister eller blir fratatt kontroll er det rimelig å anta at mening og begripelighet forsvinner. Når man ikke lenger har kontroll over eget liv er det heller ikke håndterbart. Man mister muligheten til å mestre det og helsen kan påvirkes negativt. Flere ungdommer nevnte nettopp dette i forbindelse med å bo på steder de ikke selv hadde ønsket. En av ungdommene hadde rett og slett blitt syk, mens en annen poengterte hvordan det fratok kreftene til å forsøke å mestre hverdagen. Teorien om selvbestemmelse legger vekt på at selvbestemmelse ikke kan defineres som å utøve helt fri vilje til enhver tid, det ligger som regel noen begrensninger i omgivelsene (Deci, 1980). Man er aktør innenfor en kontekst. Men det kan tolkes som om ungdommene i dette prosjektet alle hadde opplevd å bli fratatt kontroll på områder der de mente at de selv burde hatt mer selvbestemmelse. Kontrollen ble flyttet utenfor individet i sammenhenger de ikke forventet det. Muligheten til autonom atferd forsvant, og dermed også mye av muligheten til en positiv utvikling og mestring av egen hverdag. Dette viser viktigheten av selvbestemmelse rundt egen livssituasjon.

5.5. Selvbestemmelsesteoriens forklaringskraft

Autonomi i forhold til eget liv er viktig både for å dekke behovene for tilhørighet og kompetanse, men også i seg selv. Dette bekrefter ungdommer og ansatte ved institusjonen. De fortalte at god kjemi og tone var viktig for at relasjoner mellom voksne og ungdom i barnevernet skulle være gode, samtidig som de voksne måtte være personer som var til å stole på og som viste at de brydde seg uansett. De fortalte hvor viktig det var at barnevernsungdom kunne få være en aktiv beslutningstaker i saker som angikk dem selv, og at å bli overkjørt eller ikke hørt virket negativt inn på dem. Å oppleve at de mestret egen hverdag og nådde de målene de hadde satt seg var også viktig. Alt dette stemmer godt overens med teorien om selvbestemmelse. På denne måten bekrefte hypotesen som ble fremstilt innledningsvis.

Samtidig fortalte informantene hvor viktig det var at noen hadde oppriktig tro på ungdommene og hvordan dette kunne motivere dem. Teorien om selvbestemmelse fokuserer ikke på dette, men legger mer vekt på opplevelsen av kompetanse i seg selv. Det kan diskuteres her hvor vidt dette kan gjøre at teorien bør prøves ut i flere sammenhenger og nyanseres noe. Når informantene legger større vekt på at noen tror på ungdommene, er det jo ikke selve mestringen som står i fokus, men det å ha noen i ryggen som tror at man er en kompetent aktør, kanskje til og med før man egentlig har bevist det. På en måte kan dette kobles til tilhørighet og relasjoner i stedet for behovet for kompetanse. Det kan være at behovet for tilhørighet også dreier seg om å være i relasjon med noen som har tro på deg. På den annen side kan det ikke frakobles behovet for kompetanse heller, da informantene la så stor vekt på hvor viktig det er at noen tror på en i forhold til motivasjon for å mestre. Jeg vil derfor argumentere for at behovet for kompetanse i Deci og Ryans teori om selvbestemmelse også må inkludere et element av relasjoner til andre. Det er ikke bare individets egen opplevelse av kompetanse som er viktig, men også i hvilken grad signifikante personer rundt en har tro på en som en kompetent aktør. Hvorvidt dette leder til indre eller ytre motivasjon kan diskuteres, og vil være et spørsmål for videre undersøkelser og videre nyansering av teorien. Også ros og anerkjennelse kan kobles til ytre motivasjon på mange måter. Samtidig kan det argumenteres for at det oppleves som informasjon og bekreftelse heller enn noe annet. I alle tilfeller motstrider ikke dette egentlig selvbestemmelsesteorien idet det hevdes at behovet for kompetanse har både med indre og ytre motivasjon å gjøre (Deci & Ryan, 2000). Det må allikevel presiseres at teorien om selvbestemmelse i høyest grad fokuserer på indre motivasjon, og at det muligens bør gis større rom for undersøkelse av hvordan ytre motivasjon spiller inn.

Behovet for tilhørighet er meget viktig i barnevernsarbeidet. Det mener alle informantene. Men det er en del kriterier som må oppfylles før relasjoner mellom de voksne og ungdommene i barnevernet kan dekke dette behovet. Det holder ikke bare å være ”bekjente” og ønske å omgås hverandre i ny og ne. For at behovet skal dekkes må tilknytningen være dypere forankret på et personlig, nært plan. Sånn sett gir ikke teorien om selvbestemmelse mer enn en innfallsport til hva som kreves for å dekke behovet for tilhørighet, og annen teori kan tenkes å utdype selvbestemmelsesteorien.

Muligheten til autonom atferd er i fokus i selvbestemmelsesteorien. Autonomi må finnes både når behovet for kompetanse og behovet for tilhørighet skal dekkes, om det skal lede til indre motivasjon og dermed en psykologisk utvikling som i størst mulig grad er positiv og uhemmet. Mennesker generelt, og i barnevernet spesifikt, har ikke mulighet til å handle autonomt i alle sammenhenger. Det finnes rett og slett begrensninger og rammer man må forholde seg til. Dette er i tråd med selvbestemmelsesteorien. Jeg vil allikevel argumentere for at meningsfullhet er viktigere enn det teorien synes å hevde. Så lenge individet kan oppleve forståelse for hvorfor ting er som de er, og se det som meningsfylt, kan det også i større grad erfares autonomi.

Teorien om selvbestemmelse synes å være et rammeverk som gir en generell forståelse av menneskers utvikling og motivasjon. På mange måter kan den sette oss på sporet av hva som oppleves som viktig for individers muligheter for vekst. Samtidig må den nyanseres og tilpasses til den enkelte kontekst den søker å belyse. Det jeg har kommet fram til i dette prosjektet kan ikke uten videre generaliseres til lignende eller ulike kontekster. Det viser seg allikevel at selvbestemmelsesteorien har en generell forklaringskraft som også stemmer til en viss grad med et marginalt kasus som det en barnevernsinstitusjon er. Som nevnt skriver Andersen (1997) at teoriutviklende eller instrumentelle kasusstudier implisitt er komparative, og at det komparative elementet ligger i å plassere undersøkelsen opp mot etablert teori. På denne måten kan man unngå å bare knytte fokuset av studien til det unike. I denne undersøkelsen viser det seg jo at selv om kasuset ikke er et ”innerblink-case” (Andersen, 1997: 86) kan teorien fungere som en generell innfallsport. Det kan også antas at teorien må nyanseres i mange andre sammenhenger, slik den har blitt det i dette prosjektet. Videre forskning må til for og eventuelt bekrefte dette.

KAPITTEL 6: AVSLUTNING

6.1. Refleksjon og etterpåklokskap

Dette prosjektets formål har som nevnt tidligere vært å belyse Deci og Ryans teori om selvbestemmelse ved hjelp av samhandlingspraksisen mellom ansatte i barnevernet og barnevernsungdom. Teorien tar utgangspunkt i at behovet for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet er universelt og dermed gjelder for alle mennesker i alle kulturer og alle livssituasjoner (Deci & Ryan, 2002). Undersøkelsene har derfor vært konsentrert rundt viktigheten av selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet sett fra ungdommenes og de ansatte sin side. Det er deres opplevelse av viktigheten av disse behovene som har vært i fokus og deres tanker rundt hvordan disse behovene eventuelt kan dekket. Det viser seg at teorien om selvbestemmelse på mange måter kan stemme overens med informantenes opplevelser. Samtidig viser det seg at det er en del elementer som kom fram gjennom intervjuene som teorien ikke i stor grad fokuserer på. Teorien om selvbestemmelse kan sies å være såpass bred at den kan favne de fleste situasjoner. Derfor har det vært viktig å få fram informantenes syn på hva som må til i deres situasjon for at behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet skal dekket. Informantene har gjennom sine fortellinger gitt et nyansert bilde av selvbestemmelsesteorien og måten behovene må dekket på. Videre forskning bør kunne avdekke om deres opplevelse av hvordan behovene må dekket kan gjelde for andre situasjoner og i andre kontekster. Kanskje er det slik at teorien om selvbestemmelse kan konkretiseres enda mer på generelt grunnlag også. Å benytte andre teoretiske innfallsvinkler ville vært fruktbart i så måte.

Om jeg skulle gjort dette prosjektet på nytt igjen, er det en del ting jeg ville ha gjort annerledes. For det første ville jeg ha gjennomført flere intervjuer med ungdommene. Jeg fikk mye informasjon både av de ansatte og ungdommene i løpet av intervjuene jeg gjennomførte, men ser også at det kunne vært en fordel å få intervjuet i en omgang til. På denne måten kunne jeg ha fått utdypet temaer som jeg i ettertid gjerne skulle ha visst enda mer om. Dette gjelder i hovedsak hvorfor det er så viktig å ha noen som tror på en og hvordan dette virker inn på livssituasjonen generelt. Dessverre strakk ikke tiden til. Hadde muligheten vært der ville jeg også ha brukt møter mellom de ansatte og de enkelte ungdommene som et bakteppe for intervjuene. Dette kunne belyst i større grad hvordan samhandlingen mellom dem foregår i praksis, og hadde antagelig gitt opphav til enda flere interessante spørsmål. Det hadde også

vært av stor interesse å se på andre typer barnevernsinstitusjoner som er ulike institusjonen i dette prosjektet. Dette kunne gitt større grunnlag for mer teoretisk generalisering.

En tanke jeg ikke klarer å legge helt fra meg er at organiseringen av barnevernet, om man skal se den i lys av selvbestemmelsesteorien og forskning på området, kanskje ikke fungerer godt nok. Ungdommene fortalte historier som virkelig hadde gjort inntrykk på dem, og ikke da i positiv forstand. De fleste historiene dreide seg om å føle seg overkjørt, ignorert og maktesløse i forhold til store avgjørelser som hvor de skulle bo og lignende. Dette var episoder som hadde utspilt seg når forvaltningen tok avgjørelser over hodet på ungdommen uten at de fikk være med og bestemme selv. Å miste grepet om eget liv på denne måten kan ikke føles bra. Det er ikke dermed sagt at alle avgjørelser nødvendigvis bør tas av ungdommene helt på egen hånd, men jeg vil påstå at i mange saker bør ungdom ha større grad av beslutningsrett. Forskning viser også som nevnt tidligere at barn og unge ofte ikke blir hørt i tilstrekkelig grad i barnevernssaker, selv om dette er et politisk uttalt mål. Større fokus på hvordan dette kan løses er noe som kan bidra til at barn og unge i barnevernet i større grad kan oppleve seg som aktive partnere i barnevernsarbeidet. Prosjektet Barnevernsproffene som er nevnt noen ganger i denne oppgaven ser ut til å være et godt forsøk på dette.

LITTERATURLISTE

- Andersen, S. S. (1997). *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Antonovsky, A. (1979). *Health, Stress and Coping. New Perspectives on Mental and Physical Well-Being*. California: Jossey-Bass Inc.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the Mystery of Health*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Aronson, E. (2008). *The Social Animal*. New York: Worth Publishers.
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (2008). *Forskingskunnskap om ettervern*. NOVA Rapport nr. 17/08. Oslo: NOVA.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action. A Social Cognitive Theory*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2001-2002). St.meld. nr. 40 *Om barne- og ungdomsvernet*.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). Informasjon om barnevernet. Hentet fra internett 1.11.2010:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern.html?id=1058> og
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/barnevernets-oppgaver.html?id=476334>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). Informasjon om FNs Barnekonvensjon. Hentet fra internett 18.3.2011:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barn_og_ungdom/fns_barnekonvensjon/fns-konvensjonen-om-barnets-rettigheter.html?id=412552
- Bassey, M. (1999). *Case Study Research in Educational Settings*. Buckingham: Open University Press.
- Bowlby, J. (2005). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Routledge.
- Bufetat (2010). *Nye tall for barnevernsinstitusjoner 2008-2009*. Informasjon om barnevernsinstitusjoner. Hentet 7.4.2011 fra: <http://www.bufetat.no/nyheter/Nye-tall-for-barneverninstitusjoner-2008-2009>
- Clausen, S-T. & Kristofersen, L. B. (2008). *Barnevernsklinter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie*. NOVA Rapport nr. 3/2008. Oslo: NOVA.
- Covington, M. V. (1984). "The Self-Worth Theory of Achievement Motivation: Findings and Implications." *The Elementary School Journal*, 85(1), 5-20.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five*

- Different Approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Deci, E. L. (1980). *The Psychology of Self-Determination*. Massachusetts: D. C. Heath and Company.
- Deci, E. L. (1995). *Why We Do What We Do. The Dynamics of Personal Autonomy*. New York: G. P. Putnam's Sons.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). "The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior." *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. Hentet fra internett 26.2.2011:
http://www.updatenet.ch/images/7/75/Selbstbestimmung_Deci_Ryan_2000.pdf
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2002). "An overview of Self-Determination Theory: An Organismic-Dialectical Perspective" I Deci, E. L. & Ryan, R. M. (Red.) *Handbook of Self-Determination Research*. Rochester NY: University of Rochester Press.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lichtwark, W. & Clifford, G. (2010). *Modernisering i barnevernet. Ideologi, kontekst og kompetanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr100*. Hentet fra internett 26.3.2011: <http://www.lovdata.no/all/hl-19920717-100.html#map004>
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: The Free Press.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Inc.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: John Wiley & Sons, Inc.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ramian, K. (2007). *Casestudiet i praksis*. Århus: Academica.
- Sanner, M. & Sjøløkken, L. (2009). *Barnevernsproffene. Unge med mye erfaring fra institusjon*. Hefte om resultatene fra prosjektet Barnevernsproffene i regi av Forandringsfabrikken.
- Seale, C. (1999). *The Quality of Qualitative Research*. London: Sage.
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stake, R. E. (1995). *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Statistisk sentralbyrå (2010a). *Barnevern, 2009*. Hentet fra internett 26.3.2011:

<http://www.ssb.no/barneverng/>

- Statistisk sentralbyrå (2010b). *Barn med plasseringstiltak per 31. desember, etter alder og tiltak. 2009*. Hentet fra internett 26.3.2011: <http://www.ssb.no/barneverng/tab-2010-07-06-08.html>
- Stein, M. (2008). "Transitions from Care to Adulthood. Messages from Research for Policy and Practice." I Stein, M. & Munro, E. (Red.) *Young People's Transitions from Care to Adulthood. International Research and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Storø, J. (2001). *På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring kvalitativ metode*. (3.utg.) Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Thrana, H. M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og unges brukermedvirkning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- White, R. W. (1959). "Motivation reconsidered: The Concept of Competence." *Psychological Review*, 66, 297-333.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research. Design and Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

Intervjuguide; miljøterapeuter

Informasjon

- Kort informasjon om prosjektet, bruk av båndopptaker, om anonymitet og forskerens taushetsplikt og om muligheten for forskningsdeltakerne til å trekke seg om ønskelig.
- Har forskningsdeltakeren noen spørsmål, eller er det noe som oppleves som uklart?

Innledende

- Navn, alder, antall år på institusjonen.
- Hvorfor valgte du dette yrket?
- Hvordan liker du å jobbe med ungdom på denne måten?
- Hva er målet for samarbeidet mellom deg og ungdommene? Hvordan jobber dere for å nå disse målene?
- Hvilke fordeler er det med en slik form for tiltak i institusjon? Hvilke ulemper er det?
- Hvordan greier ungdommene seg etter at de har flyttet fra denne institusjonen?

Motivasjon

- Hva tror du skal til for å motivere ungdommene som bor her til å utvikle selvstendighet?
- Hvordan jobber du konkret for å motivere ungdommene?
- Er det vanskelig/lett å motivere ungdommene? Hvorfor er det slik?
- Ungdommene kommer jo hit frivillig – i hvilken grad er de motiverte for samarbeidet med miljøterapeutene i utgangspunktet?
- Tror du at dere som jobber her og ungdommene selv har samme syn på hvordan motivasjon kan?

Relasjoner

- Hva kjennetegner en god relasjon mellom de ansatte som jobber her og ungdommene som bor her? Hva gjør at disse kjennetegnene er viktige for at relasjonen er god?

- Hva skal til for å få en god relasjon til ungdommene her? Er det noe som er spesielt viktig for akkurat disse ungdommene? Hvorfor er det slik?
- Hvordan jobber dere med å skape slike relasjoner? Har du noen konkrete eksempler?
- Hva tror du ungdommene selv tenker om hva en god relasjon er? Er dette noe dere snakker åpent om?
- Hvilke typer nettverk har ungdommene som bor her? Hvilke personer er viktige for ungdommene? Hvilke er mindre viktige? Hvorfor tror du at det er slik?
- I hvilken grad er nettverk viktige for ungdommene som bor her?

Ungdommenes selvbestemmelse

- Hva bestemmer ungdommene her selv? Hva bestemmer de ikke selv? Hvorfor er det slik?
- I hvilken grad tror du det er viktig at ungdommene er med å bestemme selv for at de skal mestre sin egen hverdag? Hvorfor mener du det er slik?
- Hvor viktig tror du ungdommene føler at det er å få lov til å ta avgjørelser på egen hånd?
- Er ansvarliggjøring av ungdommene en viktig del av arbeidet? På hvilken måte / hvorfor ikke? Hvordan jobber dere evt konkret med dette?
- Tror du at det å ta egne avgjørelser er viktig for ungdommenes motivasjon? Hvorfor / Hvorfor ikke?

Mestring

- Hva legger du i det å mestre egen hverdag?
- Hvordan jobber dere helt konkret med dette på denne institusjonen?
- Opplever du at det er viktig for ungdommene å mestre på ulike arenaer? Hvorfor / Hvorfor ikke?
- Hvordan opplever du ungdommenes egen motivasjon for mestring av egen hverdag?
- I hvilke grad tror du ungdommene selv opplever at de mestrer egen hverdag?
- Hva mener du at må til for at ungdommene skal føle seg klare til å flytte herfra til sitt eget sted? Hvorfor mener du dette?

Avsluttende

- Hva mener du til syvende og sist er avgjørende for at ungdommene skal mestre sin egen hverdag godt nok til å flytte til egen bolig? Hvorfor tror du det er slik?
- Hva trenger ungdommene som bor her aller mest hjelp og støtte til? Hvorfor tror du det er slik?
- Får ungdommene tilbud om oppfølging etter at de ha flyttet ut herfra? Hvorfor ikke / Hva slags tilbud dreier dette seg om?
- Hva tror du generelt sett er det viktigste man kan gjøre som miljøterapeut i arbeidet med ungdommer? Hvorfor mener du at det er slik?
- Er det noe du har lyst til å tilføye? Er det noe du lurer på i forbindelse med dette intervjuet eller prosjektet?

Intervjuguide, ungdommer

Informasjon

- Kort informasjon om prosjektet, bruk av båndopptaker, om anonymitet og forskerens taushetsplikt og om muligheten for forskningsdeltakerne til å trekke seg om ønskelig.
- Har forskningsdeltakeren noen spørsmål, eller er det noe som oppleves som uklart?

Innledende

- Navn, alder og tid på institusjonen
- Hvordan trives du her?
- Hvordan ser en vanlig dag ut for deg?
- Hva er ditt formål med å bo her? Hvordan er det å samarbeide med miljøterapeutene om dette?
- Hva mener du selv at du trenger hjelp eller støtte til?

Motivasjon

- Hvorfor valgte du å flytte akkurat hit?
- Føler du selv at du er motivert for å mestre egen hverdag og etter hvert flytte ut til egen bolig? På hvilken måte føler du at du er motivert? Evt. hvorfor føler du at du ikke er motivert?
- Hvordan prøver miljøterapeutene å hjelpe deg? Synes du dette fungerer for deg?
-

Relasjoner

- Hva tenker du at et godt forhold med miljøterapeutene bør være? Er det noen kjennetegn på et godt forhold som er viktigere for deg enn andre?

- Hva mener du må være på plass i forholdet mellom miljøterapeuter og ungdommer for at samarbeidet skal fungere? Hvorfor mener du dette?
- Hva skal til for at du får tillit til en miljøterapeut eller andre voksne som i utgangspunktet er fremmede?
- Hvilket nettverk har du ellers rundt deg? Hvilke personer er viktige for deg? På hvilken måte er de det?
- Opplever du selv at du har noen du kan snakke om alt med, som er der for deg?
- Hvor viktig er det for deg å ha et godt forhold til miljøterapeutene?

Selvbestemmelse

- Hvor mye mener du at du får lov til å bestemme rundt din egen situasjon? Er det viktige ting du føler at du får lov til å være med på å bestemme?
- Hvor mye ville du gjerne ha bestemt? Er det noen ting du mener du burde bestemme selv, men som du ikke får bestemme?
- Opplever du at du i samarbeidet med miljøterapeutene blir oppmuntret til å ta ansvar for egne handlinger? Hvordan føles dette?
- I hvilken grad føler du at du selv klarer å ta ansvar for din egen hverdag?
- Hvor viktig er det for deg å få bestemme over egen hverdag? Hvorfor er det sånn?
- Opplever du at du får lov til å ta ansvar for eget liv? Hvorfor / Hvorfor ikke?

Mestring

- Hvor viktig er det for deg å oppleve at du mestrer noe, at du lykkes med noe du prøver på? Hvorfor er det slik?
- Opplever du at du lykkes med det som er viktig for deg? Hvorfor tror du det er slik?
- Hva er det viktig for deg å lykkes med? Hvorfor?
- Hvor greit synes du det er å prøve på noe for så å ikke lykkes? Hvorfor føler du det slik?
- Hva betyr mestring av egen hverdag for deg?
- Føler du at det kommer til å bli greit å flytte for seg selv? Hva mener du at må være på plass for at dette skal skje?

Avsluttende

- Helt generelt, hva synes du er viktigst når noen skal hjelpe og støtte ungdommer?
Hvorfor er dette viktig?
- Hva mener du ungdom som flytter hit trenger mest hjelp til?
- Tror du at du kommer til å ønske noe videre hjelp etter at du har flyttet til eget sted?
- Hva mener du at er det viktigste ungdommene selv kan gjøre for å mestre sin egen hverdag?
- Er det noe mer du har lyst til å fortelle om, eller noe du vil tilføye? Er det noe du lurer på i forbindelse med dette intervjuet eller prosjektet?

Terold Høifrigs gate 29
N-2007 Sander
Norway
Tel: 47 25 28 21 17
Fax: 47 55 58 36 50
E-post: nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org. n. 988 521 894

Per Egil Mjøsavatn
Pedagogisk institutt
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 07.02.2011

Vår ref: 26145/13/RS

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 25.01.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 27.02.2011. Meldinger gjelder prosjektet.

26145	<i>Samarbeid mellom miljøterapeuter og ungdom i barnesynet - hva skal til for å lykkes?</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Per Egil Mjøsavatn
Student	Beate Broderstad

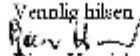
Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

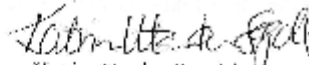
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/helsepersonelloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/lovsik_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2011, rose en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Hentrichsen

Kattine Utsaker Segadal

Kontaktperson: Kattine Utsaker Segadal tlf 55 58 35 42
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Beate Broderstad, Ole Høgstads veg 10, 7046 TRONDHEIM

Ansvarlig for Data / Data Officer

NSD: 957, Universitet i Oslo, Postboks 1047 Bl, Oslo, 0816 Oslo, Tel: +47 22 85 12 11, nsd@nsd.uib.no
NSD: 957, 957, Universitet i Oslo, Postboks 1047 Bl, Oslo, 0816 Oslo, Tel: +47 22 85 12 11, nsd@nsd.uib.no
NSD: 957, 957, Universitet i Oslo, Postboks 1047 Bl, Oslo, 0816 Oslo, Tel: +47 22 85 12 11, nsd@nsd.uib.no

Det tas høyde for at det kan bli registrert sensitive personopplysninger i prosjektet, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8.

Utvalget i prosjektet er ansatte og beboere ved en barnevernsinstitusjon. Prosjektet er klarert med ledelsen ved institusjonen.

Personvernombudet legger til grunn at førstegangskontakten med utvalget opprettes av leder for institusjonen, slik at studenten ikke kjenner informantenes identitet før de eventuelt har samtykket til at studenten kan møte dem. Det legges opp til muntlig informasjon til utvalget i fellesskap i forkant av at skriftlig samtykke innhentes. Utvalget får informasjon om at det er frivillig å delta på informasjonsmøtet.

I utvalget inngår ungdom i alderen 16-18 år. Hovedregelen når det innhentes sensitive personopplysninger fra mindreårige er at foresatte skal samtykke. Det er imidlertid personvernombudets vurdering at informantene mellom 16 og 18 år på selvstendig grunnlag kan avgjøre om de vil gi sitt samtykke til å delta i dette prosjektet. Det vises til at unge over 16 år selv kan samtykke til helsehjelp ifølge pasientrettighetsloven og fritt kan melde seg inn og ut av foreninger ifølge barneloven. Prosjektets tematikk er ikke spesielt sensitiv, og ungdommene bor dessuten frivillig på institusjonen.

Personvernombudet finner at behandlingen av personopplysninger i prosjektet kan hjemles i personopplysningsloven §§ 8 første alternativ og 9 a) (samtykke).

Det gis muntlig og skriftlig informasjon og innhentes et skriftlig samtykke. Personvernombudet har mottatt revidert informasjonsskriv og samtykkeerklæring (27.02.2011) og finner disse tilfredsstillende.

Data vil samles inn gjennom intervju og observasjon. Personvernombudet forutsetter at man i forbindelse med prosjektet kun observerer personer som har samtykket til det.

Studenten opplyser at det likevel ikke vil være aktuelt å innhente opplysninger fra handlingsplaner i prosjektet.

Personvernombudet legger til grunn at alle opplysninger publiseres i anonymisert form, i tråd med opplysninger fra studenten.

Prosjektsslutt er angitt til 15.06.2011. Senest ved prosjektsslutt vil datamaterialet være anonymisert, det vil si at verken direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger lenger foreligger i materialet. Lyddopptakene og navnelisten slettes. Indirekte personidentifiserende opplysninger i det øvrige materialet slettes eller grovkategoriseres på en slik måte at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes.

